

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
CIVILTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

**SACĪKSTES PRINCIPA MIJEDARBĪBA AR TIESNEŠA
TIESĪBĀM CIVILPROCESĀ**

BAKALaura DARBS

Autore: Kristīne Garane

Studentes apliecības Nr.: kg13069

Darba vadītājs: docente Daina Ose

RĪGA 2017

ANOTĀCIJA

Bakalaura darbā apskatīta sacīkstes principa mijiedarbība ar tiesneša tiesībām civilprocesā.

Būtiska nozīme ir veicināt sacīkstes principa pareizu izpratni sabiedrībā, tādā veidā uzlabojot civilprocesa kvalitāti, realizējot taisnīgumu mijiedarbībā ar citiem procesa principiem un tiesneša tiesībām civilprocesā. Apskatot sacīkstes principa īpašības, robežas, pievērsta uzmanība: lietas dalībnieku tiesībām, patiesības paušanas nozīmei, sacīkstes mijiedarbībai ar dispozivitātes, pušu līdztiesības un procesuālas ekonomijas principiem. Kā arī, vērtēta, kāda nozīme ir tiesneša objektivitātei un kādas nepieciešamas robežas ir tiesneša neatkarībai lietas izskatīšanā.

Darbā izmantota pieejamā zinātniskā literatūra latviešu, angļu, krievu valodās, apskatīta citu valstu pieredze, rakstiskas liecinieku liecības jautājumā, izmantojot Igaunu, Vācu, kā arī citu valstu civilprocesuālos regulējumus. Izpētītas aktuālās tēmas par vienotas tiesu prakses problēmjautājumiem, patiesības paušanas nozīmi, tiesneša vienpersonisku noraidījuma izlemšanu, u.c. Darbā atspoguļoti, šā laika, vadošo zinātnieku viedokļi un izpētīts esošais normatīvais regulējums un tiesu prakse.

Pētniecības darba mērķi: izpētīt sacīkstes principa mijiedarbību ar lietas dalībnieku un tiesneša tiesībām civilprocesā, apzināt pastāvošos problēmjautājumus, veikt apzināto problēmjautājumu analīzi un izteikt priekšlikumus šo jautājumu pilnveidošanā.

Darba rezultātā, autore konstatē problēmjautājumus, izstrādā secinājumus un sniedz priekšlikumus par Civilprocesa likuma papildināšanu ar noteiktiem piedāvājumiem.

Atslēgvārdi: Sacīkstes princips, tiesneša neatkarība, tiesneša tiesības, civilprocess, spriedums.

ANNOTATION

In the Bachelor Paper, the correlation between the adversarial principle and the judge's rights in a civil procedure is studied.

It is important to promote a correct understanding of the adversarial principle in the public thus improving the quality of the civil procedure by effectuating justice in correlation with other procedural principles and the judge's rights in a civil procedure. Within the research on characteristics and boundaries of the adversarial principle, a special attention was paid to the following: the rights of participants in a case, the importance of telling the truth, and correlation between the adversarial principle and the principles of disposition, equality of parties and procedural economy. In addition, the significance of the judge's objectivity and the required boundaries of judge independence in examination of a case was assessed.

In the Paper, the available scientific literature in Latvian, English and Russian was used and experience of other countries in respect of written testimony of a witness was discussed using civil procedural regulations in Estonia, Germany and other countries. The author has studied the most topical matters related to issues of a uniform case law, the importance of telling the truth, taking decision of removal by a judge sitting alone, etc. In the Paper, opinions of nowadays leading scientists are reflected and the current regulatory framework and the case law is examined.

Aims of the research: to study the correlation between the adversarial principle and the rights of participants in a case and a judge in a civil procedure; to detect existing issues; to analyse the detected issues; and, to raise proposals for improvement of such issues.

Consequently, the author of the Paper states issues, draws up conclusions and provides proposals on supplementing of the Civil Procedure Law with concrete offers.

Keywords: adversarial principle, independence of judges, judge right, civil proceedings, judgment.

SATURS

Ievads.....	5
1. Sacīkstes principa izpratne civilprocesā.....	6
1.1. Sacīkstes principa mijiedarbība ar pušu tiesībām civilprocesā.....	9
1.2. Sacīkstes principa mijiedarbība ar funkcionālajiem principiem.....	15
2. Tiesneša loma un neatkarības robežas lietas izskatīšanā.....	23
2.1. Tiesneša loma civilprocesa realizēšana.....	23
2.2. Tiesneša neatkarības robežas lietas izskatīšanā.....	26
3. Sacīkstes principa mijiedarbība ar tiesneša tiesībām civilprocesā.....	25
3.1. Mijiedarbības rezultātā - taisnīgs spriedums.....	34
3.2. Sacīkstes principa pārkāpums.....	37
Kopsavilkums.....	39
Izmantoto avotu un literatūras saraksts.....	47

IEVADS

Sacīkstes princips ir viens no dominējošajiem principiem civilprocesā, kam raksturīga lietas dalībnieku aktīva iesaistīšanās procesā, dodot paskaidrojumus, iesniedzot pierādījumus, tiesai adresētus pieteikumus, piedaloties liecinieku un ekspertu nopratināšanā, piedaloties tiesu debatēs, ka arī veicot citas procesuālas darbības, civilprocesa likumā noteiktā kārtībā.

Sacīkstes principa pirmsākumi meklējami jau senajās romiešu tiesībā, tomēr sacīkstes princips vēl joprojām ir aktuāls. Varētu apgalvot, ka tā loma, ir palielinājusies un tas ir kļuvis par vienu no vadošajiem civilprocesa principiem, neaizmirstot, ka nav svarīgāka vai mazāk svarīga principa, tie vērtējami mijiedarbībā.

Autores iniciatīva pievērsties sacīkstes principa un tiesnešu tiesību mijiedarbības pētīšanai un problēmjaudājumu apzināšanai ir saistīta ar šī visnotaļ aktuālā jautājuma nozīmību. Arvien palielinās nepieciešamība pēc kompetentas tiesas palīdzības pušu strīdu izšķiršanā.

Civilprocesuālo strīdu risināšana nav iedomājama, bez pušu aktīvas iesaistīšanās procesā. Sacīkstes principa ietvaros, tās ieinteresētas, pēc iespējas precīzāk un pilnīgāk sniegt tiesai skaidrojumus un pierādījumus, kuri nepieciešami, taisnīgam spriedumam. Ir gadījumi, kad sacīkstes principa nepareiza izpratne, rada šķēršļus realizēt taisnīgumu.

Veicot pētījumu par sacīkstes principa mijiedarbību ar tiesneša tiesībām civilprocesā, autores izvirza šādus uzdevumus:

- ✓ Izpētīt sacīkstes principa mijiedarbību ar citiem principiem, pušu tiesībām un pienākumiem, kā arī tiesneša tiesībām un pienākumiem;
- ✓ Izpētīt tiesneša tiesības civilprocesā un tiesneša neatkarības robežas lietas izskatīšanā;
- ✓ Konstatēt civilprocesuālos problēmjaudājumus, izvēlētās tēmas robežās;
- ✓ Veikt problēmjaudājumu analīzi;
- ✓ Izteikt priekšlikumus aktuālo problēmjaudājumu risināšanā.

Vērtējot sacīkstes principa mijiedarbību ar tiesneša tiesībām civilprocesā, var atzīmēt, ka nepieciešams modernizēt civilprocesuālo regulējumu, tādā jautājumā, kā rakstiskas liecinieku liecības. Ņemot vērā Eiropas valstu pieredzi, kur jau ir ieviests šāds institūts. Kā problēmjaudājums ir izvirzīts tiesneša tiesības, vienpersoniski pieņemt vai nepieņemt noraidījumu, nepieciešamību CPL precīzāk norādītas pušu tiesības un pienākumus, svarīgs jautājums ir par nepieciešamību tiesnešiem turpināt profesionāli pilnveidoties.

Darbā pielietotas vairākas zinātniskās pētniecības metodes - vēsturiskā, analītiskā, salīdzinošā.

Vēsturiskā metode pielietota, lai izpētītu procesa regulējumu, dažādos laika posmos, ka arī principu attīstību dažādos laikos.

Analītiskā metode pielietota, analizējot tiesisko regulējumu citās valstīs. Izvērtējot atšķirības teorētiskajos prakses jautājumos. Veicot tiesu prakses analīzi.

Ar salīdzinošo metodi tika analizētas atsevišķas civilprocesa doktrīnas, jēdzienu izpratne un to saturiskās robežas, kā arī tika salīdzinātas dažādu valstu civilprocesuālie regulējumi, tika izstrādāti priekšlikumi Latvijas Civilprocesa likuma pilnveidošanai.

Darbs sastāv no trīs nodaļām un atbilstoši katrai nodaļai pakārtotas divas apakšnodaļas.

Pirmajā nodaļā tiek vispārīgi apskatīts sacīkstes princips, kā arī tā nozīme civilprocesā.

Otrajā nodaļā tiek pievērsta uzmanība tiesneša lomai civilprocesā, ka arī vērtētas tiesneša neatkarības robežas izskatot lietu.

Trešajā nodaļā skatīta tiesneša ietekme uz sacīkstes principa izlietošanu. Tiesneša pienākumi sprieduma taisīšanā.

Pētot, sacīkstes principa mijiedarbību ar tiesneša tiesībām civilprocesā izmantoti vairāk nekā 65 literatūras avoti. To skaitā pieejamā zinātniskā literatūra latviešu, angļu, krievu valodās, normatīvie akti, zinātniskie raksti, pētījumi, interneta avoti, tiesu prakse.

1. SACĪKSTES PRINCIPA IZPRATNE CIVILPROCESĀ

Jebkura fiziska vai juridiska persona var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā.¹ Lai persona tiesā varētu realizēt savu aizskarto vai apstrīdēto civilo tiesību, vai ar likumu aizsargāto interešu aizsardzību ir nepieciešama, likumā noteikta procesuāla kārtība, un to regulē civilprocesuālo tiesību normas.²

Civilprocess ir tiesvedība civillietās un likumā noteikta civillietu izskatīšanas kārtība tiesās, un tā uzdevums ir nodrošināt pareizu un ātru civillietu izskatīšanu. Civilprocess sastāv no trīs tiesvedības veidiem: prasības tiesvedības, sevišķās tiesāšanās kārtības, saistību izpildīšanas tiesas ceļā.³ Sacīkstes princips ir prasības tiesvedības pamatprincips, kas nostiprināts likuma "Par tiesu varu"⁴ 25.pantā un Civilprocesa likuma 10.pantā, kuros paredzēts, ka sacīkste notiek, pusēm dodot paskaidrojumus, iesniedzot pierādījumus, tiesai adresētus pieteikumus, piedaloties liecinieku un ekspertu nopratināšanā, citu pierādījumu pārbaudē un novērtēšanā, piedaloties tiesu debatēs un veicot citas procesuālās darbības likumā noteiktajā kārtībā.

Īsi ieskatoties vēsturē, var minēt, ka noteikta civiltiesisko strīdu izskatīšanas kārtība visagrāk izstrādāta Senajā Romā. Līdz ar lietu tiesību rašanos, radās arī nepieciešamība šīs tiesības aizsargāt. Savu tiesību aizsargāšana notika patvarīgi un neievērojot nekādus taisnīguma principus. Tiesībām attīstoties, strīdus izskatīja valsti pārstāvošas personas.⁵ Attīstoties dažādām attiecībām bija nepieciešams tās regulēt ar atbilstošiem likumiem un, lai atjaunotu taisnīgumu, strīdu izskatīšanas kārtība bija jānosaka tiesību aktos, izvirzot arī galvenās izskatīšanas kārtības vadošās idejas, pamatnoteikumus - principus.⁶Tādēļ var apgalvot, ka civilprocesa noteikumi radušies, lai atjaunotu taisnīgumu, situācijās, kad tas ir traucēts.

Vairumā valstu, t.sk. arī Latvijā civilprocesuālo tiesību sākotnējā ideoloģijā, taisnīguma realizācijā vadošais princips bija izmeklēšanas princips, kas tiesnesim piešķīra aktīvu lomu procesā,⁷ tiesnesim bija jānoskaidro patiesie apstākļi. Attīstoties tiesībām, radās nepieciešamība, vadošo principu maiņai. Krievu civilprocesuālo jautājumu speciālists J. Serikovs, atzīmē, ka līdz ar sacīkstes principa lomas paaugstināšanos, nostiprinājās viedoklis,

¹ Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis. 1993. 1. jūlijs, Nr.43.

² Civilprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 3. novembris, Nr. 326/3305.

³ Latvijas tiesu portāls. Civilprocess. Pieejams: www.tiesas.lv/process [aplūkots 12.04.2017]

⁴ 15.12.1992. likums "Par tiesu varu", Ziņotājs, 1, 14.01.1993., pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2017. gada 4. martā

⁵ Stein, P. Roman law in European history. Cambridge University press, 1999. p. 3.-12.

⁶ Kalniņš V. Romiešu civiltiesību pamati. Rīga: Zvaigzne, 1977. 11.-37. lpp

⁷ Līcis A. Prasības tiesvedība un pierādījumi. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 59.lpp.

ka tiesai jānoskaidro faktiskā patiesība un objektīvās patiesības nozīme samazinās.⁸ Arī Dānijas civilprocesuālajās tiesībās valda uzskats, ka tiesa nemaz nevar noskaidrot absolūto objektīvo patiesību, jo tas, ko puses iesniedz tiesai, ir pušu subjektīvais redzējums un ir atkarīgs no pušu rīcības ar to procesuālajām tiesībām.⁹ Var piekrist, ka tiesai noskaidrot pilnībā objektīvo patiesību ir neiespējami. M. Osis ir paudis viedokli, ka:” [...] procesuālajā regulējumā ir konstatējama fundamentāla pretruna, kas vienlaicīgi saista tiesu ar pienākumu noskaidrot objektīvo patiesību, taču liedz šo pienākumu izpildīt, jo spēkā esošā CPL regulējums ir vērsts uz civiltiesiska strīda atrisināšanu, bet ne uz patiesības noskaidrošanu civilprocesā.” Var atzīt, ka civilprocesuālajā regulējumā ir konstatējamas pretrunas starp sacīkstes un patiesības noskaidrošanas principiem. Oponējot paustajam viedoklim, ka civilprocess nav vērsts uz patiesības noskaidrošanu un ka Civilprocesa normas liedz šo pienākumu izpildīt, var teikt, ka “objektīvās patiesības noskaidrošana ir viens no procesuālajiem pamatprincipiem visos procesos, taču nonākšana līdz objektīvajai patiesībai ir pierādīšanas procesa pamatmērķis, kuru tiesai būtu jāsasniedz, bet kura sasniegšana subjektīvu un arī objektīvu iemeslu dēļ ne vienmēr civilprocesa ietvaros ir iespējama. [...] Civilprocesā objektīvās patiesības noskaidrošana tiesai ir iespējama tikai mijiedarbībā ar sacīkstes principu tiktāl, ciktāl ar pušu (lietas dalībnieku) pierādījumiem tas ir iespējams.”¹⁰ Satversmes tiesa savos spriedumos norāda, ka: “Jebkuras lietas izskatīšanā svarīgs ir tās rezultāts – taisnīgs spriedums, kas ir neatņemams taisnīgas tiesas elements.”¹¹

Civilprocess ir vērsts uz patiesības noskaidrošanu, tas izriet no CPL 9.¹ panta, kur nostiprināts patiesības paušanas pienākums, ka puses, trešās personas un pārstāvji pārstāvam vārdā sniedz tiesai patiesas ziņas par faktiem un lietas apstākļiem, mijiedarbojoties ar tiesas pienākumu noskaidrot lietas apstākļus, pārbaudīt pierādījumus, kuri iegūti likumā noteiktajā kārtībā (CPL 8.panta pirmā daļa), un gadījumā, ja apspriedes laikā tiesa atzīst par nepieciešamu noskaidrot jaunus apstākļus, kuriem ir nozīme lietā, vai papildus pārbaudīt esošos, tā atsāk lietas izskatīšanu pēc būtības.

Civilprocesa gala mērķis ir taisnīgs spriedums, Vladimirs Bukovskis ir norādījis: “Tiecoties uz gala mērķi – noskaidrot materiālo taisnību, atrisināt jautājumu, kurai no divām pusēm ir taisnība, - tiesai vispirms jānoskaidro patiesie faktiskie lietas apstākļi, jāpārbauda katras puses apgalvojumi un pēc tam šīs pārbaudes rezultātiem t.i. pārbaudes ceļā noskaidrotiem

⁸ Сериков Ю.А. Презумпции в гражданском судопроизводстве. Москва: Wolters Kluwer. 2006. с. 75.-76.

⁹ Werlauff E. Denmark. International Encyclopaedia of Laws. Kluwer Law International.2007, p.14.

¹⁰ Ose D. Pierādījumi un pierādīšana civilprocesā: Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2013. 25., 27.lpp.

¹¹ Satversmes tiesas 2013. gada 14. decembra, spriedums lietā Nr. 2013-08-01. 11.punkts

faktiskajiem apstākļiem jāpiemēro attiecīgi likumi.”¹² “Lai nodrošinātu, pilnvērtīgas sacīkstes mehānisma realizāciju [...] tiesa ievēro ne tikai pušu tiesības, paust tiesai savas pozīcijas, bet arī to, lai tiesa ieklausās pušu argumentos un pieņem lēmumu, balstoties uz pušu sniegtajiem viedokļiem,”¹³ kurus procesā tās izsaka sniedzot tiesai pierādījumus, paskaidrojumus, bet fakti tiek konstatēti tiesai, izvērtējot pušu sniegto informāciju. Tādēļ var teikt, ka, “spriežot tiesu, tiesnesis īsteno sabiedrības interesi, lai tiktu atrisināts konflikts, kurš var kaitēt ne tikai pašiem konflikta dalībniekiem, bet arī sabiedrībai. Tāpēc tiesnesis nav vienkārši no malas pieaicinātais, kurš palīdz atrisināt konfliktu, jo viņš vienlaikus veic arī sociālo kontroli.”¹⁴

Satversmes tiesa ir norādījusi, ka: “taisnīga tiesa kā pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs tiesas process aptver vairākus elementus – savstarpēji saistītas tiesības, piemēram, tiesības uz pieeju tiesai, pušu līdztiesības un sacīkstes principu, tiesības tikt uzklausītam, tiesības uz motivētu tiesas spriedumu, kā arī tiesības uz pārsūdzību (sk. Satversmes tiesas 2008. gada 5. novembra sprieduma lietā Nr. 2008-04-01 8.2. punktu un 2010. gada 17. maija sprieduma lietā Nr. 2009-93-01 8.3. punktu). Tāpēc valsts pienākums ir izveidot tādu lietu izskatīšanas kārtību, lai persona varētu efektīvi aizsargāt savas tiesības un likumīgās intereses.”¹⁵

Sacīkstes principam civilprocesā ir būtiska loma personas tiesību un likumisko interešu realizēšanā, tādēļ svarīgi veicināt šī vadošā principa pareizu izpratni. Kā šī principa pozitīvas īpašības varētu minēt:

- 1) Puses labāk zina apstākļus un to, kādus pierādījumus ir iespējams iesniegt vērtēšanai;
- 2) Zinot, kādu rezultātu katra puse vēlas sasniegt, un pazīstot pretējo pusi, tās var efektīvāk realizēt savu aizskarto tiesību aizsardzību, vēlamajā apjomā;
- 3) Civilprocesa kvalitāte uzlabojas, jo puses, sacīkstes principa ietvaros, ieinteresētas pēc iespējas precīzāk un pilnīgāk sniegt tiesai skaidrojumus un pierādījumus;
- 4) Realizējot sacīkstes principu, tiesai nav nepieciešams, pārmērīgi iejaukties personu privātajā dzīvē;
- 5) Tiesai neveicot izmeklēšanas procesu, tā var būt neitrālāka gan pušu, gan arī sabiedrības ieskatā;
- 6) Pusēm aktīvi iesaistoties procesā, ievērojami samazinās tiesas darba apjoms, jo, tai vairāk jāvērtē lietas materiāli, tiesai nav jāveic izmeklēšana.

Līdzās minētām pozitīvajām īpašībām šim principam ir arī savas negatīvās īpašības:

¹² Bukovskis V. Civīlprocesa mācības grāmata, Rīga, 1933. Autora izdevums, 232.lpp.

¹³ Paļčikovska M. Tiesneša objektivitāte un neitralitāte – sacīkstes principa realizācija: angloamerikāņu un kontinentālā iztiesāšanas modeļa salīdzinājums. Jurista Vārds Nr.48(2007), 17.lpp.

¹⁴ Shapiro, M. Courts. A Comparative and Political Analysis. Chicago: University of Chicago, 1981 P 26. Sk.arī: Bārdiņš, G. Dialoga loma tiesas spriešanā. Tiesu namu aģentūra, 2016. 34. – 35. lpp.

¹⁵ Satversmes tiesas 2016.gada 28. septembra, spriedums lietā Nr.2016-01-01 9.punkts

- 1) Ne vienmēr persona var efektīvi aizsargāt savas tiesības, juridisko zināšanu, savu iespēju vai advokāta kompetences trūkuma dēļ;
- 2) Sacīkstes princips var dot priekšroku tai pusei civilprocesā, kura ir labāk sagatavota, izveicīgāka, finansiāli nodrošinātāka, līdz ar to šis princips var dot uzvaru netaisnībai pār taisnību.¹⁶
- 3) Sacīkstes principa nepareiza izpratne, veicina šķēršļus taisnīguma realizēšanā.

Minētās sacīkstes principa īpašības tiks aplūkotas turpmākajās šī darba nodaļās un apakšnodaļās.

1.1. Sacīkstes principa mijiedarbība ar pušu tiesībām civilprocesā

Civilprocesā par pusēm – prasītāju un atbildētāju – var būt jebkura fiziska vai juridiska persona. Likums nosaka tām ir vienlīdzīgas procesuālās tiesības, un tās realizē savas procesuālās tiesības sacīkstes formā.

Civilprocesa likuma 74.pantā nosauktas šādas pušu tiesības:

- 1) iepazīties ar lietas materiāliem, izdarīt no tiem izrakstus un izgatavot kopijas;
- 2) piedalīties tiesas sēdē;
- 3) pieteikt noraidījumus;
- 4) iesniegt pierādījumus;
- 5) piedalīties pierādījumu pārbaudīšanā;
- 6) pieteikt lūgumus;
- 7) dot tiesai mutvārdu un rakstveida paskaidrojumus;
- 8) izteikt savus argumentus un apsvērumus;
- 9) celt iebildumus pret citu lietas dalībnieku lūgumiem, argumentiem un apsvērumiem;
- 10) pārsūdzēt tiesas spriedumus un lēmumus;
- 11) saņemt spriedumu, lēmumu un citu lietā esošo dokumentu norakstus, kā arī izmantot

citas procesuālās tiesības, kuras tām piešķirtas ar šo likumu.

CPL 74.pantā uzskaitītās tiesības sniedz ieskatu pušu tiesībās, bet tās neatspoguļo pilnīgi visas tiesības, daudzas tiesības ir izsecināmas no Civilprocesa likuma un tiesību principiem. Ja likums kādai no pusēm uzliek pienākumu, sacīkstes principa ietvaros, otram pusei rodas tiesības, un galvenais noteikums pusēm, lai efektīvi darbotos process un tiesnesis spētu taisnīgi izšķirt strīdu, tām savas tiesības un pienākumi jāpilda godprātīgi.

¹⁶ Līcis A. Prasības tiesvedība un pierādījumi. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 60.lpp.

Godprātīga pienākumu pildīšana sevī ietver patiesības paušanu. Lai arī patiesības paušana izriet no vairākām Civilprocesa likuma normām, 2015. gadā Saeima nolēma veikt grozījumus¹⁷ un nostiprināt patiesības paušanas pienākumu atsevišķā CPL 9.¹ pantā, nosakot, ka, Puses, trešās personas un pārstāvji pārstāvam vārdā sniedz tiesai patiesas ziņas par faktiem un lietas apstākļiem. Šo likuma grozījumu pieņemšanā, plašas diskusijas neraisījās, līdz ar to var secināt, ka likumdevējs neapšaubīja šādas normas nepieciešamību, tādā veidā stiprinot lietas dalībnieku pienākumu sniegt tikai patiesas ziņas par faktiem un lietas apstākļiem.

Patiesības paušana pusēm, izpaužas iesniedzot pierādījumus, dodot tiesai mutvārdu un rakstveida paskaidrojumus par lietā nozīmīgiem faktiem un lietas apstākļiem. Lai arī tiesību zinātnē pastāv uzskats, ka sacīkstes principa realizācija izslēdz tiesas pienākumu noskaidrot patiesību¹⁸, šo ziņu iegūšana tiesai nozīmē, ka tā spēs taisnīgi atrisināt strīdu. Patiesības paušanas pienākuma *expressis verbis* nostiprināšana pati par sevi nedos vēlamo mērķa sasniegšanu, tādēļ vienlaikus nepieciešams skaidrs regulējums par sankcijām un sekām, kādas iespējamas, šī likuma pārkāpšanas gadījumā. Piemēram, ja lietas dalībnieks negodprātīgi izmanto savas tiesības vai negodprātīgi pilda savus pienākumus, tajā skaitā sniedz tiesai apzināti nepatiesas ziņas par faktiem un lietas apstākļiem vai apzināti ar darbību vai bezdarbību novilcina lietas vai jautājuma izskatīšanu, tiesnesis izsaka lietas dalībniekam brīdinājumu vai uzliek naudas sodu līdz 800 euro (CPL 73.¹ pants).

Patiesības paušana attiecas ne tikai uz procesa pusēm, bet gan uz visām personām, kas piedalās procesā. Sacīkstes ietvaros puses var pieaicināt lieciniekus, kā norādīts CPL 169.pantā, tiesa brīdina arī lieciniekus, ka par apzināti nepatiesas liecības došanu draud kriminālatbildība saskaņā ar krimināllikumu un lieciniekam ir jāparakstās, ka ir brīdināti un zina savu atbildību. Nepatiesa liecība Krimināllikuma 300.panta izpratnē ir tāda liecība, kura ne tikai apzināti neatbilst īstenībai, bet arī ir nozīmīga īstenības noskaidrošanai konkrētajā lietā.¹⁹

Gadījumā, kad kāda no pusēm, realizējot sacīkstes principu, apzināti sniegusi nepatiesas ziņas, un lietas izskatīšana pēc būtības pabeigta ar netaisnīgu spriedumu vai lēmumu, otrai pusei ir iespēja pret to cīnīties, iesniedzot tiesā pieteikumu par lietas jaunu izskatīšanu sakarā ar jaunatklātiem pierādījumiem. (CPL 478.pants). Likums nosaka, ka par jaunatklātiem apstākļiem tiek uzskatīti būtiski lietas apstākļi, kas pastāvēja lietas izskatīšanas laikā, bet nebija

¹⁷ Saeimas 23.04.2015. Grozījumi Civilprocesa likumā Nr. 129/Lp12 Pieejams: [http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/webLPTexts?SearchView&Query=\(*paties%C4%ABbas+pau%C5%A1anas*\)AND\(%5bBillLastConsidDate%5d%3E=01.01.2012\)AND\(%5bBillDate_1%5d%3C=26.05.2015\)&SearchMax=0&SearchOrder=4](http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/webLPTexts?SearchView&Query=(*paties%C4%ABbas+pau%C5%A1anas*)AND(%5bBillLastConsidDate%5d%3E=01.01.2012)AND(%5bBillDate_1%5d%3C=26.05.2015)&SearchMax=0&SearchOrder=4) [aplūkots 17.04.2017.].

¹⁸ Jolowicz J.A. Adversarial and Inquisitorial Models of Civil Procedure. International and Comparative Law Quarterly, Cambridge University Press 2003, Vol. 52, No. 2. P 281.-295.

¹⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2015. gada 27. janvāra lēmuma lietā SKK – 23/2015 (Krimināllieta Nr. 113700779711)

un nevarēja būt zināmi pusei, un ja likumīgā spēkā stājušos tiesas spriedumu krimināllietā ir konstatētas apzināti nepatiesas liecinieku liecības, apzināti nepatiesi eksperta atzinumi, apzināti nepatiesi tulkojumi, viltoti rakstveida vai lietiskie pierādījumi, uz kuru pamata taisīts spriedums, tad lietas dalībnieks, ievērojot termiņus, var iesniegt tiesā prasības pieteikumu. (CPL 479.panta 1.,2.punkts)

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta prakses apkopojumā lietās, kurās pēc nolēmuma stāšanās likumīgā spēkā iesniegts pieteikums par lietas jaunu izskatīšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem (sakarā ar Civilprocesa likuma 479.panta 2.punktu) izteikta atziņa: “[..] spriedumu var atcelt, ja ir divi nosacījumi: pirmkārt, pierādījumu falsifikācija konstatēta ar likumīgā spēkā stājušos nolēmumu krimināllietā un, otrkārt, spriedumam jābūt balstītam uz falsificētajiem pierādījumiem.”²⁰ No šīs atziņas ir izsecināms, ka par pamatu sprieduma atcelšanai sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, kas minēti CPL 479.panta 2.punktā, nevar būt lietas dalībnieka viedoklis, ka otra puse ir sniegusi nepatiesas ziņas, bet gan nozīmīgs faktors ir spēkā stājies spriedums krimināllietā, kurā atzīta personas vaina, turklāt taisītajam spriedumam civillietā jābūt pamatotam ar šīm apzināti nepatiesajām liecībām. Neapšaubāmi, ka patiesības paušanas pienākumam ir liela nozīme visās sacīkstes principa ietvaros veicamajās darbībās, jo patiesi fakti ir civilprocesam nepieciešamais pamats.

Lai īstenotu pušu sacīkstes iespējas, būtiski, lai pusēm būtu iespēja iepazīties ar lietas materiāliem, izdarīt no tiem izrakstus un izgatavot kopijas (CPL 74.panta otrās daļas 1.punkts), un lai abas puses efektīvi varētu izlietot savas tiesības, tiesai jānosaka pušu veicamo darbību termiņi.²¹ Skatot šo pušu tiesību ar 2016. gada 31 jūlijā spēkā stājušajiem Civilprocesa grozījumiem, kas samazina valsts pienākumu privāttiesiskos strīdos tiesā, uz nodokļu maksātāju rēķina, nodrošināt obligātu bezmaksas tulka pakalpojumus visām civilprocesā iesaistītajām fiziskajām personām,²² tad sacīkstes realizēšanu ietekmē CPL 13.panta ceturtajā daļā ir ietvertais ka, lietas dalībniekiem, kuri lietā saņem valsts nodrošināto juridisko palīdzību vai ir atbrīvoti no tiesas izdevumu samaksas, tiesa nodrošina tiesības iepazīties ar lietas materiāliem un piedalīties procesuālajās darbībās, izmantojot tulka palīdzību, ja viņi nepārvalda tiesvedības valodu. Tas nozīmē, ka, ja kāda no pusēm ietilps šajā kategorijā, tai tiks nodrošināta tulka palīdzība un tādā veidā, iespējams, var tiks pārkāpts sacīkstes princips. Līdz ar to var

²⁰Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta prakses apkopojums, Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojuumi/civiltiesibas/> [aplūkots 2017.gada 8.maijā].

²¹ Pušu pienākumu pildīšanas termiņi ir norādīti dažādos Civilprocesa pantos.

²² Turpmāk tulka apmaksu civilprocesā uz nodokļu maksātāju rēķina būs tikai īpaši aizsargājamajām personām. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/aktualitates/tm-informacija-presei/turpmak-tulka-apmaksu-civilprocesa-uz-nodoklu-maksataju-rekina-bus-tikai-ipasi-aizsargajamajam-perso> [aplūkots 2017.gada 8.maijā].

secināt, ka sacīkstes princips nav absolūts, un lai veicinātu taisnīgumu un procesa pieejamību noteiktām personu grupām, to var ierobežot.

Pilnvērtīga pušu sacīkste būs iespējama tikai tad, ja abām pusēm tiks nodrošinātas iespējas piedalīties tiesas sēdē (CPL 74.panta otrā daļa 2.punkts). Saprotams, ka puse savas intereses spēs pilnvērtīgi aizsargāt, ja piedalīsies lietas izskatīšanā, tādēļ tiesai pienācīgā kārtā jāinformē par procesa apstākļiem. Civilprocesa minētajā normā ir vērojama pretruna, ka piedalīties tiesā ir pušu tiesības, bet no Civilprocesa normām izriet, ka piedalīties tiesas sēdē ir ne tikai tiesības, bet arī pienākums. Par to liecina CPL 156.panta otrā daļa, kurā norādīts, ka, lietas dalībnieks, kas nav ieradies tiesas sēdē, nav laikus paziņojis tiesai savas neierašanās iemeslu, tiesa var uzlikt šai personai naudas sodu līdz 80 euro vai arī, šī panta trešā daļa, kas nosaka, ja kāds no lietas dalībniekiem neierodas tiesā tādu iemeslu dēļ, kurus tiesa atzīst par neattaisnojošiem, tiesa var uzlikt šai personai naudas sodu līdz 150 euro. Šādu sankciju nostiprināšana likumā, veicina efektīvāku procesu un samazina iespējas, negodprātīgi izlietot sacīkstes principu, lai novilcinātu lietas izskatīšanu. Tomēr, lai vairotu pareizu izpratni par pušu tiesībām un pienākumiem, likumdevējam skaidrāk vajadzētu norādīt, ka piedalīties lietas izskatīšanā, dot tiesai mutvārdu un rakstveida paskaidrojumus un iesniegt pierādījumus ir gan tiesība - gan pienākums. Tādēļ, 74.panta otrā daļa, būtu papildināma ar 12.punktu šādā redakcijā: **“12) šā panta otrajā daļā 2., 4., 7.punktā minētās tiesības ir arī pušu pienākumi.”**

Īstenojot pusēm sacīksti, liela nozīme ir objektīvam tiesnesim. Tiesnešu ētikas kodeksa 3.kanonā, noteikts pienākums, tiesnesim pildīt tiesu varas uzliktos pienākumus objektīvi un taisnīgi.²³ Civilprocesa likuma 18.pantā ir nostiprināts, ka nav pieļaujams, ka tiesnesis atkārtoti piedalās lietas izskatīšanā. Kā arī 19.pantā ir uzskaitīti pamati, kad tiesnesis nav tiesīgs piedalīties lietas izskatīšanā:

- 1) ja šīs lietas iepriekšējā izskatīšanā ir bijis lietas dalībnieks, liecinieks, eksperts, tulks vai tiesas sēdes sekretārs;
- 2) ja ir radniecības attiecībās līdz trešajai pakāpei vai svainības attiecībās līdz otrajai pakāpei ar kādu no lietas dalībniekiem;
- 3) ja ir radniecības attiecībās līdz trešajai pakāpei vai svainības attiecībās līdz otrajai pakāpei ar kādu no tiesnešiem, kas ir tās tiesas sastāvā, kura izskata lietu;
- 4) ja ir personīgi tieši vai netieši ieinteresēts lietas iznākumā vai ir citi apstākļi, kas rada pamatotas šaubas par viņa objektivitāti.

Ja tiesnesis nav sevi atstatījis iepriekš minētajās situācijās, tad jebkurš lietas dalībnieks ir tiesīgs pieteikt noraidījumu tiesnesim vai vairākiem tiesnešiem vienlaikus, norādot katra

²³ Likums par tiesu varu: LR likums. Latvijas Vēstnesis. 2008. 18. aprīlis, Nr. 61 (3845) 14.pants, Latvijas tiesnešu ētikas kodekss Pieejams: <https://www.tiesas.lv/normativie-akti-3> [aplūkots 2017.gada 9.maijā].

tiesneša atstatīšanas iemeslus (CPL 19.panta ceturtā daļa), tiesa uzklausa citu lietas dalībnieku viedokli un noklausās tiesnesi, kuram noraidījums pieteikts.

Lietā, kuru izskata koleģiāli, pieteikto noraidījumu izlemj šādā kārtībā:

1) ja noraidījums pieteikts vienam tiesnesim, to izlemj pārējais tiesas sastāvs. Ja balsis sadalās līdzīgi, tiesnesis ir noraidīts;

2) ja noraidījums pieteikts vairākiem tiesnešiem, to ar balsu vairākumu izlemj tā pati tiesa pilnā sastāvā. (CPL 21.pants)

Lietā, kuru tiesnesis izskata vienpersoniski, pieteikto noraidījumu izlemj pats tiesnesis. Šajā kontekstā, līdz Disciplinārtiesai nonāca lieta²⁴par Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas tiesneša puses izteikta noraidījuma nepieņemšanu. Aprakstot īsumā apstākļus, R.B. tiesvedībā atradās civillietā, kuras izskatīšanas laikā, atbildētājas AS “Swedbank” pārstāvis tiesnesim pieteica noraidījumu, norādot, ka pastāv pamatotas šaubas par tiesneša objektivitāti, jo tiesnesis cēlis prasību pret AS “Swedbank” par godu un cieņu aizskarošu ziņu atsaukšanu un atlīdzības piedziņu. Noraidījumu tiesnesis nepieņēma.

“Disciplinārtiesas ieskatā, pamatotas šaubas par tiesneša objektivitāti radīja apstākļi, ka tiesnesim R.B. ir civilstrīds tiesā ar AS “Swedbank”, t.i., ar to pašu personu, saistībā, ar kuru, tiesnesim bija jāpieņem nolēmums citā tiesas lietā. Proti, tiesnesim ir civiltiesisks strīds ar minēto banku par tiesneša reputācijai svarīgu jautājumu – goda un cieņas aizskarošo ziņu atsaukšanu un atlīdzības piedziņu, turklāt tieši saistībā ar tiesneša darbu. Šādā situācijā tiesneša pienākums atbilstoši Civilprocesa likuma 19.panta pirmās daļas 4.punktam bija atstatīt sevi no lietas izskatīšanas vai pieņemt noraidījumu, līdz ar to novērst procesa dalībnieku un sabiedrības šaubas par tiesas objektivitāti.”²⁵

Tiesneša iespēja nepieņemt noraidījumu, situācijā, kad ir pamatoti apšaubīt tiesneša objektivitāti, rada būtiskus šķēršļus sacīkstes realizēšanai. Ņemot vērā šī jautājuma aktualitāti, likumdevējam vajadzētu pārskatīt tiesneša noraidījuma institūtu, lai nevienai, lietas izskatīšanā iesaistītajai personai, nerastos iespēja negodprātīgi izlietot šo tiesību. Šis jautājums, plašāk apskatīts 2.2. apakšnodaļā.

Sacīkstes principa mijiedarbību ar pušu tiesībām: iesniegt pierādījumus, piedalīties to pārbaudīšanā, dot tiesai mutvārdu un rakstveida paskaidrojumus - šo minēto pušu tiesības un, var uzskatīt, arī pienākumi efektīvi izlietojami tikai mijiedarbībā ar sacīkstes principu.

Katrai pusei jāpierāda tie fakti, uz kuriem tā pamato savus prasījumus vai iebildumus. Prasītājam jāpierāda savu prasījumu pamatotība. Atbildētājam jāpierāda savu iebildumu

²⁴Latvijas Republikas Disciplinārtiesas 2015.gada 8.janvāra lēmums Lieta Nr.DT-1/2015

²⁵Disciplinārtiesas 2015. gada 8. janvāra lēmums Lieta Nr.DT-1/2015 15.punkts

pamatotība (CPL 93.panta pirmā daļa). Tiesa, saņemot no lietas dalībniekiem pierādījumus, sākotnēji vērtē to pieņemamību un attiecināmību, konkrētajā lietā. Tālāk tiesa novērtē pierādījumus pēc savas iekšējās pārliecības, kas pamatota uz tiesas sēdē vispusīgi, pilnīgi un objektīvi pārbaudītiem pierādījumiem, vadoties no tiesiskās apziņas, kas balstīta uz loģikas likumiem, zinātnes atziņām un dzīvē gūtiem novērojumiem (CPL 97.panta pirmā daļa) Tiesas pienākums ir spriedumā norādīt, kādēļ tā vienam pierādījumam devusi priekšroku salīdzinājumā ar citu pierādījumu un atzinusi vienus faktus par pierādītiem, bet citus — par nepierādītiem. Var piekrist, ka: “Tiesas uzdevums ir noskaidrot lietas apstākļus līdz iespējamajai ticamajai patiesībai, kura izriet no iesniegtajiem pierādījumiem un pušu argumentiem, bet faktu pierādīšanas pienākums, ļauj tiesai patstāvīgi izvēlēties tiesību normas, ar kurām jāpamato pierādīšanas procesā konstatētās noteiktās tiesiskās attiecības, par kurām pušu starpā pastāv strīds”²⁶

No Civilprocesa likuma izsecināms, ka vadošais princips, uz kuru balstās puses, iesniedzot pierādījumus, ir sacīkstes princips, t.i. tikai lietas dalībnieki var atlasīt un iesniegt lietā nepieciešamos pierādījumus, tādēļ pārkāpt šo principu var tikai lietas dalībnieki. Savukārt tiesa, ar savām darbībām var patraucēt realizēt sacīksti, piemēram, nepieņemot vai pienācīgi, neizvērtējot, kādu no pušu iesniegtajiem pierādījumiem, kā piemēru šādai situācijai var minēt SKC-1026/2016: ”Pieteicējs lietas izskatīšanas laikā bija tiesai iesniedzis eksperta atzinumu, kas apliecināja, ka pers. B sniegusi nepatiesu liecību, tomēr Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas spriedumā nebija norādes par tā esamību. Tiesa nebija motivējusi, kādēļ eksperta atzinums netika vērtēts. [...] SIA „Energokonsultants” eksperta pers. C atzinums [...] pievienots lietas materiāliem. Tādējādi tiesai, taisot spriedumu, tas bija zināms. Apstāklis, ka Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas spriedumā nav atspoguļojusi minētā atzinuma izvērtējumu, attiecas uz pierādījumu novērtēšanu, un tas ir pamats sprieduma pārsūdzēšanai.”²⁷

Tiesa, neatspoguļojot pierādījumu novērtējumu, motīvu daļā nenorādot lietā konstatētos faktus, pierādījumus, uz kuriem pamatoti tiesas secinājumi, un argumentus, ar kuriem noraidīti tie vai citi pierādījumi, ir pārkāpusi likumības principu un ierobežojusi pusēm izlietot sacīkstes principu.

²⁶ Ose, D. Pierādījumi un pierādīšana civilprocesā: Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2013. 173. lpp.

²⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 29. janvāra Spriedums Lietā SKC-1026/2016. Pieejams: www.at.gov.lv, [aplūkots 03.05.2017.].

1.2. Sacīkstes principa mijiedarbība ar funkcionālajiem principiem

Zinātniskajā literatūrā dažādi zinātnieki ir centušies pēc kādām noteiktām pazīmēm klasificēt civilprocesa principus. M.K.Treušņikova²⁸ ir piedāvājusi šādu iedalījumu:

- organizatoriski-funkcionālie principi;
- funkcionālie principi.

Arī mūsu valsts zinātniskajā literatūrā ir pielietots līdzīgs dalījums.²⁹ V. Makucevičs³⁰ ir piedāvājis šādu iedalījumu:

- lietas izskatīšanas principi jeb funkcionālie principi, pie kuriem būtu pieskaitāmi: dispozivitātes princips, sacīkstes princips, pušu līdztiesības princips, tiešuma un mutiskuma principi, atklātuma princips, kā arī pie funkcionālajiem principiem būtu pieskaitāms procesuālās ekonomijas princips.

- vispārējie principi jeb organizatoriskie principi, pie kuriem būtu pieskaitāmi: taisnīguma princips, likumības princips, tiesas jurisdikcijas princips, lietas vienpersoniskas un koleģiālas izskatīšanas princips, tiesnešu neatkarības princips un valsts valodas princips;

Šajā nodaļā tiks apskatīta sacīkstes principa mijiedarbība ar, autores ieskatā, šīs darba tēmas aktuālākajiem funkcionālajiem principiem. Kā aktuālākos funkcionālos principus izvirzot: dispozivitātes principu, pušu līdztiesības principu, procesuālās ekonomijas principu.

No Civilprocesa likuma 1.panta izriet “dispozivitātes princips, un prasības tiesvedībā, tas nozīmē likuma noteiktās iespējas pusēm rīkoties ar savām materiālajām un procesuālajām tiesībām un to aizsardzības līdzekļiem pēc saviem subjektīviem ieskatiem. Šis princips nosaka civilprocesa virzību visās tā stadijās, [...] pušu brīvās rīcības jēdziens attiecināms tikai uz izvēli – izmantot likumā noteiktās tiesības vai arī atteikties no to izmantošanas. [...] Tomēr likumā noteikto tiesību izmantošanas kārtība nav un nevar būt atkarīga tikai no puses iegribas vai subjektīviem ieskatiem.”³¹ Arī Satversmes tiesa ir norādījusi, ka dispozivitātes princips nav interpretējams tādējādi, ka no tā būtu atvasināmas personas tiesības aizstāvēt savas aizskartās civilās tiesības tādā veidā, kas nav paredzēts likumā.³²

Bukovskis ir norādījis, ka; “dispozivitātes princips guļ civilprocesa pamatā, un katrā ziņā nepieciešams, jo civilprocess nevar sākties un turpināties bez puses gribas.”³³Ievērojot šo

²⁸ Гражданский процесс. Учебник, Коллектив авторов, Под ред. М. К. Треушников д.ю.н., проф., засл. деятеля науки РФ. 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Городец, 2007. с. 66-87.

²⁹ Ose, D. Pierādījumi un pierādīšana civilprocesā: Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2013. 58. lpp.

³⁰ Makucevičs, V. Civilprocesa principu ietekme uz tiesvedības gaitu pirmās instances tiesā: Maģistra darbs. Latvijas Universitāte: Rīga, 2011. 10. lpp.

³¹ Līcis, A. Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2003., 56.lpp.

³² Satversmes tiesas 2012. gada 1. novembra, spriedums lietā Nr.2012-06-01 13.3.1.punkts

³³ Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata, Rīga, 1933. Autora izdevums, 234.lpp.

principu, puses var vienoties par mediācijas izmantošanu, kā arī noslēgt izlīgumu vai vienoties par lietas nodošanu izskatīšanai šķīrējtiesā (CPL 74.pants piektā daļa).

Saskaņā ar dispozitivitātes principu, katrai pusei ir tiesības izmantot vai arī neizmantot savas likumā piešķirtās tiesības. Dispozitivitātes principa robežas, pierādījumu iesniegšanas kontekstā, iezīmējas ar Civilprocesa likuma 193.pantu, no kura izriet, ka pusēm un citiem lietas dalībniekiem, pienākums iesniegt pierādījumus. Šāds pierādīšanas pienākums jeb *onus probandi* nodrošina sacīkstes principa un līdztiesības principa procesuālu līdzsvaru, kas savukārt nodrošina efektīvu procesu.

Gadījumos, ja pusēm vai citiem lietas dalībniekiem nav iespējams iesniegt pierādījumus, pēc viņu motivēta lūguma, tos izprasa tiesa (93.panta otrā daļa). Šāda tiesas kompetence, pierādījumu iegūšanā, nav uzskatāma par pušu sacīkstes principa pārkāpumu, un šī norma norāda, ka tiesai svarīgi iesaistīties patiesības noskaidrošanā.

Prasītājam ir pašam jānosaka sava prasījuma apmērs, un tiesa taisa spriedumu par prasībā noteikto prasības priekšmetu un uz prasībā norādītā pamata, nepārsniedzot prasījuma robežas (CPL 192.pants) Augstākās tiesas Civillietu departaments atzīst, gadījumos, kad prasītājs iesniedzis prasību uz Civillikuma vieniem tiesību pantiem, to negrozot, tiesa nevar apmierināt uz Civillikuma citām tiesību normām.³⁴ Šāda atziņa apstiprina, ka liela nozīme ir sacīkstes principam un tiesa to ievēro, un gadījumos, kad ir pārkāpts dispozitīvais princips, tas var būt pamats sprieduma atzīšanai par nelikumīgu. M.Osis ir secinājis: “ka tiesai var nākties un visai bieži arī nākas izskatīt civillietu tikai attiecībā uz vienu strīdīgās tiesiskās attiecības elementu, bet tas tiešā veidā ietekmē patiesības noskaidrošanas iespējamību.” Tiesa nevar piespriest vairāk, nekā puse prasa jeb *iudex ne eat ultra petita partium*, tomēr diskutējams jautājums ir par tiesas kompetenci, pēc prasības pieteikuma saņemšanas - lietas sagatavošanā iztiesāšanai. Autores prāt, ja, izvērtējot prasības pieteikumā apstākļus, ar kuriem prasītājs pamato savu prasījumu, un pierādījumi, kas tos apstiprina, skaidri redzams, ka prasības priekšmets ir norādāms cits, kā arī cits likums, uz kura prasība pamatota – tiesnesim būtu jāpārlicinās par prasītāja patieso interesi. Tiesneša iesaistīšanās procesa sākumstadijā, nevarētu tik uzskatīta par dispozitivitātes, kā arī sacīkstes principa pārkāpumu tieši pretēji - tiktu veicināta šo principu pareiza izpratne un tiktu ievērots procesuālās ekonomijas princips.

“Eiropas Padomes Ministru komiteja 1984. gada 28. februārī pieņemtajā rekomendācijā Nr. R(84)5 par civilprocesa principiem, tiesas spriešanas uzlabošanai, uzsvērusi, ka būtiski ir veicināt tiesas procesa efektivitāti un tādējādi nodrošināt ikvienas personas tiesības uz lietas

³⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2007. gada 10. oktobra spriedums Lietā SKC – 690 Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/civiltiesibas/> [aplūkots 10.05.2017.].

izskatīšanu saprātīgā termiņā”³⁵, un lai to veicinātu komiteja pirmajā principā ieteica, ka: “Parastā kārtībā, tiesvedībai ir jāastāv no ne vairāk kā divām tiesas sēdēm, pirmā varētu būt sagatavošanas tiesas sēde, un otrā tiesas sēdē izskatītu pierādījumus, uzklautu viedokļus un, ja iespējams, taisītu spriedumu. Tiesai būtu jāpārliecinās, ka visi nepieciešamie soļi priekš otrās tiesas sēdes būtu sperti laicīgi, un nevarētu būt pieļaujama nekāda izskatīšanas atlikšana, ja vienīgi nepastāvētu jaunatklāti fakti vai citi izņēmuma vai svarīgi apstākļi.”³⁶ Var secināt, no rekomendācijas izriet, lai efektīvizētu civilprocesu, akcents liekams, lietas izskatīšanas sākuma posmā, tiesai ar savām darbībām jāveicina kvalitatīvāks process, kas samazinās lietas pārsūdzēšanas iespējas.

Ņemot vērā iepriekš minēto, autore iesaka Civilprocesa likuma 147.pants būtu papildināms ar (1¹) daļu, kas noteiktu, ka: “**Lai nodrošinātu prasības pieteikumā norādīto apstākļu skaidrību, tiesnesis ir tiesīgs pieprasīt no prasības iesniedzēja rakstveida paskaidrojumus, par prasības pieteikumā norādītajiem apstākļiem. Paskaidrojumi iesniedzami tiesneša noteiktajā termiņā.**” Lai arī CPL 149.1.panta ir minēts tiesneša pienākums sagatavošanas sēdē iztaujāt lietas dalībniekus par lietas būtību, lai precizētu strīda priekšmetu un robežas. Tomēr šāda papildinājuma iekļaušana 147.pantā, uzlabotu prasības pieteikuma kvalitāti (pirms prasības pieteikuma un tam pievienoto dokumentu nosūtīšanas atbildētājam), kvalitatīvāks prasības pieteikums, nozīmē kvalitatīvāku turpmāko procesu.

No Latvijas Republikas Satversmes 91.panta izriet pušu līdztiesības kā vienlīdzības principa izpausme civilprocesā. Civilprocesā pušu līdztiesība nostiprināta 9.pantā, to saprotot, ka personu tiesībām jābūt vienlīdzīgām, *strīda izšķiršanas gaitā pusēm ir jānodrošina vienādas iespējas uz tiesas aizsardzību, tostarp iespējas iepazīties ar lietas materiāliem, iesniegt pierādījumus, izteikties par pretējās puses apgalvojumiem, pārsūdzēt tiesas nolēmumus.*³⁷ “Turklāt jāatceras, ka likumā norādīti tādi apstākļi, kas nekādā gadījumā nedrīkst būt par pamatu nekādām atkāpēm no pušu vienlīdzības principa civilprocesā. Šie apstākļi ir pušu izcelšanās, rase vai nacionālā piederība, dzimums, izglītība, valoda, nodarbošanās veids un raksturs, dzīvesvieta, sociālais stāvoklis, attieksme pret reliģiju, politiskie vai citi uzskati. Spriežot tiesu, nav pieļaujama atšķirīga attieksme pret pusēm minēto apstākļu dēļ. Tāda rīcība būtu kvalificējama kā pušu diskriminācija.”³⁸

³⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2004. gada 15. decembra Spriedums Lietā SKC-710.

³⁶ Recommendation No. R(84) on the principles of civil procedure designed to improve the functioning of justice. Pieejams:

<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=603496&SecMode=1&DocId=682030&Usage=2> [aplūkots 12.05.2017.].

³⁷ Civilprocesa likuma komentāri, I daļa. Otrais papildinātais izdevums, autoru kolektīvs prof.K.Torgāna zinātniskā redakcija, Rīga, Tiesu namu aģentūra.2016, 57.lpp.

³⁸ Civilprocesa likuma komentāri, Otrais papildinātais izdevums, autoru kolektīvs prof.K.Torgāna zinātniskā redakcija, Rīga, Tiesu namu aģentūra.2016, 59.lpp.

Visiem valsts atzariem ir saistoši, personām piešķirt un garantēt vienlīdzīgas tiesības, tad, ja tās atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzinošos apstākļos. Satversmes tiesa ir norādījusi: “Kaut arī personas atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos, valsts var noteikt tām atšķirīgas tiesības, ja tam ir objektīvs un saprātīgs pamats.”³⁹

Likumā arī ir noteiktas atkāpes no pušu līdztiesības principa. Piemēram, izņēmumi, kuri nosaka, ka tiesnesis, ņemot vērā personas mantisko stāvokli, pilnīgi vai daļēji atbrīvo to no tiesas izdevumu segšanas (CPL 43.pants). Vai arī atkāpe no līdztiesības principa, par pieteikumu nodrošināt prasību, tiesai izlemjot šo pieteikumu, atbildētājs nekad netiek informēts (CPL 140.pants). Procesuālās līdztiesības princips satur aizliegumu kādam no procesa dalībniekiem dot nepamatotas priekšrocības.⁴⁰ Minētajos gadījumos, pušu tiesību ierobežošana ir attaisnojama leģitīmo mērķu sasniegšanai, līdz ar to var secināt, ka likumdevējs jau likumā ir paredzējis, ka pušu līdztiesības princips nav absolūts.

Sacīkstes principa uzdevums ir nodrošināt līdztiesības ievērošanu, nolēmumu pieņemšanas procesā. Svarīga loma, pušu līdztiesības nodrošināšanā ir kvalificētam juridiskās palīdzības sniedzējam. Zvērināts advokāts A. Gobzems ir norādījis: “Advokāta loma ir būtiska arī viena no civilprocesa galveno principu - pušu līdztiesības - nodrošināšanā. [...] puse vai tās pārstāvis, kuriem trūkst zināšanu tiesvedībā, nekad nespēs saviem spēkiem visefektīvāk izmantot sev civilprocesā paredzētās tiesības un rīkoties stratēģiski pareizi, turpretī advokāts kā profesionālis tiesvedībā ir kompetents pilnvērtīgi pārstāvēt klienta intereses. Kā atzinusi Vācijas Federālā Augstākā tiesa, advokāta piesaistīšana nodrošina pušu līdztiesību procesā, jo viņi pilda padomdevēja funkciju un brīdina klientu par iespējamiem riskiem. Var droši apgalvot, ka procesā, kur vienu pusi pārstāv kvalificēts advokāts, bet otru - neviens vai šīs jomas neprofesionālis, nevar būt ne runas par pušu līdztiesību, jo, lai arī formāli tā pastāv, reāli puses nespēs savas tiesības līdzvērtīgi izmantot.”⁴¹

Gobzema kunga paustajam viedoklim var piekrist, jo persona ar augsta līmeņa zināšanām tiesību jautājumos, piedaloties procesā, uzlabos procesa kvalitāti, ievērojot civilprocesa principus un to kolīziju. Šāds modelis, ka pusi var pārstāvēt tikai zvērināts advokāts vai arī sertificēts jurists, nav realizējams, un kā galveno iemeslu minot, finansiālo iespēju trūkums. Lai arī Civilprocesā ir nostiprinātas dažādas iespējas personai tikt atbrīvotai no izdevumu segšanas vai savas tiesības aizsargāt ar valsts nodrošinātu juridisko palīdzību, var

³⁹ Satversmes tiesas 2001.gada 3. aprīļa spriedums lietā Nr.2000-07-0409.

⁴⁰ Latvijas Republikas Satversmes komentāri, Latvijas Vēstnesis 2011, 140.lpp.

⁴¹ Gobzems, A. Advokātu process - viens no veidiem kā paātrināt civilprocesu. Pieejams:

<http://jauns.lv/raksts/zinas/127599-aldis-gobzems-advokatu-process-viens-no-veidiem-ka-paatrinat-civilprocesu> [aplūkots 2017.gada 15.maijā]

atzīt, ka valsts nespēj pilnīgi nodrošināt juridiskās palīdzības saņemšanu visām personām, kam tā nepieciešama (ne tikai personā ar maznodrošinātas vai trūcīgas personas statusu).

Šī darba kontekstā nevērtējot, kādā kvalitātē, salīdzinot ar personu, kas spēj noalgot augsti kvalificētu advokātu, juristu - tiek saņemta valsts nodrošināta juridiskā palīdzība.

Ņemot vērā iepriekš minēto, tiesas darbības, kad tiesa atzīst, ka par kādu no faktiem, uz kuriem pamatoti puses prasījumi vai iebildumi, nav iesniegti pierādījumi, paziņo par to pusēm (CPL 93.panta ceturtajā daļā), šādas tiesneša pilnvaras palīdz nodrošināt pušu līdztiesības un nav uzskatams par sacīkstes principa pārkāpumu.

Procesuālās ekonomijas princips izriet no likuma „Par tiesu varu” 28.panta pirmā daļas, kas nosaka, ka tiesnesis izsprīž lietu tik ātri, cik vien iespējams, savukārt personai, kas piedalās lietā, jāievēro likuma vai tiesas noteiktie procesuālie termiņi. Arī Satversmē nostiprinātās tiesības uz taisnīgu tiesu un pieeju tiesai saprātīgos termiņos.

Viens no procesuālas ekonomijas kritērijiem ir procesa ātrums. Šajā ziņā var minēt procesa ātruma nozīmes uzskaitījumu, ko diezgan precīzi atzīmējis V. Bukovska kungs:

- a) procesā, kas ilgi velkas, grūtāk konstatēt faktiskos apstākļus;
- b) jo ātrāk lieta tiek izskatīta, jo vērtīgāka ir tiesas palīdzība;
- c) no valsts saimnieciska viedokļa ir svarīgi pēc iespējas ātrāk likvidēt nenoteiktību strīdus tiesībās, jo strīdus mantas valdītājs vai turētājs reti kad par to rūpējas kā krietns un rūpīgs saimnieks jeb *bonus pater familias*;
- d) jo ilgāks process, jo dārgāk tas izmaksā, izputinot puses, un bieži vien nedod iespēju pat vinnējušais pusei izmantot rezultātus.

Ātrs process ir viens no civilprocesa blakus mērķiem, saprotams, ka, tiecoties uz to, procesā iesaistītie cer pēc iespējas ekonomiskāk un ar minimālākiem laika un finanšu resursiem panākt strīda izskatīšanu. Būtiski ir, tiecoties uz šo mērķi, ņemt vērā, ka sacīkstes princips tajā realizējams mijiedarbībā ar dispozivitātes un likumības principiem tā, lai taisnīgi atrisinātu strīdu. Nevar pieļaut tādus gadījumus, kad tiesnesis pieņem pretlikumīgu lēmumu aiz procesuālās ekonomijas aizsega.⁴² Nevajadzētu pieļaut, ka procesuālās ekonomijas sasniegšana prevalē pār taisnīguma sasniegšanu.

Lai veicinātu procesuālās ekonomijas principu sacīkstes ietvaros, liela nozīme ir, kā puses izlieto savas tiesības un pienākumus. Lai nonāktu līdz patiesības noskaidrošanai, lietas dalībnieki iesniedz dažādus pierādījumus. Pārskatot Civilprocesa likumu, dažāda līmeņa tiesas

⁴² Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas tiesas 2010. gada 5. novembra Lēmums (apvienotajā) lietās Nr.C04485910, C04474210 (C-4742/28 2010.g.). Sk. arī: Makučevičs, V. Civilprocesa principu ietekme uz tiesvedības gaitu pirmās instances tiesā: Maģistra darbs. Latvijas Universitāte: Rīga, 2011. 24. lpp.

spriedumus, var teikt, ka šī principa tvērumš ir ļoti plašš, tādēļ procesuālās ekonomijas kontekstā tiks izvērtēts viens no pierādīšanas līdzekļiem – liecinieku liecības.

Liecinieks ir persona, kurai ir zināmi fakti, kas attiecas uz lietu, un kuru tiesa izsaukusi uz tiesas sēdi (CPL 105.panta pirmā daļa) un par liecinieku var būt persona, kura nav juridiski ieinteresēta lietā, kā arī nevar būt puses vai citi procesa dalībnieki. Ja kāds no lietas dalībniekiem lūdz nopratināt liecinieku, viņam jāpaskaidro, par kādiem nozīmīgiem apstākļiem liecinieks var liecināt, pretēja gadījumā, tiesa noraidīs lūgumu par konkrēto liecinieku. No liecinieka definīcijas, kas ietverta 105.pantā, var izsecināt, ka liecinieks savu liecību sniedz, kad tiesa to ir izsaukusi, tātad mutiski. Izņēmums no šī noteikuma ir noteikts CPL 108. panta trešajā daļā, kur teikts, ka tiesa liecinieku var nopratināt viņa atrašanās vietā, ja viņš slimības, vecuma, invaliditātes vai cita attaisnojoša iemesla dēļ nevar ierasties pēc tiesas izsaukuma. Tiesnesi var izlemt par videokonferenci (CPL 149.panta trešās daļas 6.punkts). Kādā Augstākās tiesas spriedumā, par liecinieka rakstisku liecību norādīts, ka: “Situācijā, kad liecinieks pats ētisku vai citu apsvērumu dēļ nav ieradies tiesā, bet savu tiesai adresēto liecību nosūta rakstveidā, tā nonāk lietas materiālos, bet šādai rakstveida *liecībai* nav liecības statuss, nevar pārbaudīt arī tās ticamību.”⁴³

Apskatot pēc nejausības principa, izvēlētas dažas Eiropas valstis un tajās pastāvošo liecinieku liecību institūtu, autore ir veikusi īsu apkopojumu tabulā⁴⁴:

	Pierādījumu novērtēšana	Liecinieku Liecības	Liecinieka atbildība	Papildus liecības forma
Vācija	Nekādiem pierādījumiem nav iepriekš noteikta augstāka spēka	Pieļaujamas liecinieku rakstiskas liecības, strīdus gadījumā, jāsniedz arī mutiski liecība	Brīdina par atbildību. Ja liecinieks rakstiski sniedzis liecību, tad brīdina, ka mutiskas liecības gadījumā, jāsniedz zvērests	Nepieciešamības gadījumā, jautājumus var uzdot rakstiski, var nopratināt noteikta persona
Francija	Augstāks spēks pierādījumiem, kurus sava darba	Ievērojot likumā noteiktās formalitātes,	Brīdina, ka par nepatiesas liecības	Pieļauj papildus

⁴³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 1997. gada 12. februāra Spriedums Lietā SKC-36. Sk. arī Civilprocesa likuma komentāri, I daļa, autoru kolektīvs prof. K. Torgāna zinātniskā redakcija, Rīga, Tiesu namu aģentūra. 2011, 292, 293.lpp.

⁴⁴ Tabulā noformēts autores apkopojums par dažām Eiropas valstīm. Informācija iegūta no Igaunijas un Vācijas Civilprocesi un Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla/ civillietās un komercietās. Pierādījumu iegūšana. Pieejams: https://e-justice.europa.eu/content_taking_of_evidence-76-it-en.do?member=1 [aplūkots 2017.gada 15.maijā].

	kompetencē sniedz notāri, tiesu izpildītāji, vai citi publiskās varas pārstāvji	pieļauj arī liecinieku rakstiskas liecības (jābūt norādei, ka liecība domāta tiesas)	sniegšanu draud kriminālatbildība	jautājumus uzdod rakstiski
Itālija	Augstāks spēks publiskās varas izdotajiem dokumentiem un neapstrīdamajām prezumpcijām. Tiesnesim nav plašu pilnvaru apšaubīt liecinieku	Tiesu izpildītāja izsniegtu pavēsti, ierodas tiesā mutiskas liecības sniegšanai. Ar Pušu piekrišanu pieļaujamas liecības rakstiskā formā	Izskaidro patiesības paušanas pienākumu	Apskatītajos pantos, konkrētas norādes par rakstisku jautājumu uzdošanas iespējām, nebija
Īrija	Nekādiem pierādījumiem nav iepriekš noteikta augstāka spēka	Liecinieki liecību sniedz ierodoties tiesā	Liecinieks apstiprina, ka pauž patiesību. Ierasties tiesā ir pienākums, neierašanās var tikt uzskatīta, par necieņu pret tiesu, kas savukārt sodāma ar naudas sodu, vai pat brīvības atņemšanu	Papildus jautājumu noskaidrošana, liecinieks atkārtoti ierodas tiesā
Igaunija	Nekādiem pierādījumiem nav iepriekš noteikta augstāka spēka	Liecinieks sniedz liecību tiesā mutiski, pastāvot objektīviem šķēršļiem vai citu lietderības apsvērumu dēļ,	Brīdina, par atbildību, kas draud nepatiesas liecības sniegšanā. Liecinieks parakstās par liecību un pa to, ka	Pieļauj papildus jautājumu uzdošanu rakstiski, nepieciešamības gadījumā

		pieļaujamas rakstiskas liecinieku liecības	zina savus pienākumus, tiesības un atbildību	jāierodas uz tiesu, mutiskas liecības sniegšanā
--	--	--	--	---

Latvijas civilprocesa regulējums, liecinieku liecību kontekstā, ir jāpārskata. Arī Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 861/2007(2007. gada 11. jūlijs)⁴⁵, nosaka, ka tiesa var atļaut pierādījumus iegūt, izmantojot rakstiskas liecinieku liecības.

Uz liecinieku liecību institūta nekonsekvenci norādījusi arī Latvijas Universitātes docente D. Ose: “Rakstveida liecinieka liecības forma ir pieļaujama tikai gadījumos, ja tiesvedību regulē speciālās normas, kuras šādu liecināšanas formu pieļauj. Tātad, ja civillieta tiek skatīta atbilstoši Latvijas Civilprocesa likuma normām, tad, tiesai nākas vērtēt liecinieka liecību likumību atbilstoši nacionālā procesa prasībām, savukārt skatot strīdu, kurš pamatots ar Regulas (EK) Nr. 861/2007 normām, atbilstoši regulējumam, būs pieļaujamas rakstveida liecības.”⁴⁶

Lai veicinātu procesuālās ekonomijas principa realizēšanu sacīkstes principa ietvaros, nepieciešams paplašināt pušu tiesības liecinieku liecību jautājumā, pieļaujot arī rakstiskas liecinieku liecības. Tādēļ, lai uzlabotu pierādījumu iesniegšanas institūtu, nepieciešamas papildināt Civilprocesa likumu ar: **“105. pants. Liecinieku rakstiskas liecības**

- (1) Tiesa var lūgt lieciniekiem, sniegt rakstisku liecību, par tiem zināmiem apstākļiem, tiesas noteikta termiņā, ja lietderības apsvērumu, vai citu objektīvu šķēršļu dēļ tie nevar ierasties tiesā.**
- (2) Šā panta pirmajā daļā minētajā gadījumā, liecinieks jābrīdina par pienākumiem, tiesībām un atbildību par atteikšanos sniegt liecību vai par nepatiesas liecības sniegšanu. Liecinieks ar parakstu apliecina informācijas saņemšanu.**
- (3) Ja tiesa vai kāds lietas dalībnieks izsaka nepieciešamību par liecinieka mutiskas liecības sniegšanu, tad tiesa var izsaukt liecinieku tiesā.”**

⁴⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 861/2007, 2007. gada 11. jūlijs. Eiropas procedūru maza apmēra prasībām. 9.pants Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32007R0861> [aplūkots 2017.gada 15.maijā].

⁴⁶ Ose, D. Pierādīšanas institūta principi civilprocesā. Pieejams: https://dukonference.lv/files/proceedings_of_conf/53konf/tiesibas/Ose.pdf [aplūkots 2017.gada 15.maijā].

2. TIESNEŠA LOMA UN NEATKARĪBAS ROBEŽAS LIETAS IZSKATĪŠANĀ

2.1. Tiesneša loma civilprocesa realizēšanā

Satversmes 92.pantā noteikto cilvēktiesību, ka, ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā, galvenais īstenotājs ir tiesnesis. Tiesneša nozīmīgākās prasības ir nostiprinātas Satversmes 83.pantā, kas izvirza, ka, tiesneši ir neatkarīgi un vienīgi likumam padoti. Tiesnešu darbības vadošie principi un garantijas, nosauktas likumā "Par tiesu varu" otrajā nodaļā, tās raksturo tiesnešu darbību. "Tiesas spriešana ir valsts darbība, kuras rezultātā neatkarīgā un objektīvā institūcijā notiekošā procesā tiek izšķirts pušu jeb tiesību subjektu strīds par tiesībām. Tiesu varas uzdevums ir gādāt par to, lai, spriežot tiesu, tiktu nodrošināta valsts konstitūcijas, likumu un citu tiesību aktu īstenošana, tiesiskuma principa ievērošana, kā arī tiktu aizsargātas cilvēka tiesības un brīvības. Visas tiesu sistēmas "atslēgas amats" ir tiesnesis, cilvēka tiesību aizstāvības garants."⁴⁷

Nav iespējams pilnīgi un precīzi, noteikt, kāda ir tiesneša loma civilprocesa realizēšanā. Civilprocesa likumā, dažādos pantos tiesnesis minēts 444 reizes, no katras pieminēšanas reizes, ir izsecināma tiesneša loma, kas kopumā norāda, ka tiesneša loma civilprocesa realizācijā ir ļoti plaša. Varētu apgalvot, ka tiesneša loma izriet no tiesneša tiesībām un pienākumiem. Augstākās tiesas mājaslapā, tiesnešu sadaļā ir nosaukti galvenie, kopējie "tiesneša pienākumi:

- Spriežot tiesu, precīzi jāizpilda likuma prasības, jānodrošina cilvēka tiesību, brīvību, goda un cieņas aizsardzība, jābūt taisnīgam un humānam
- Nav tiesību izpaust tiesnešu apspriedes noslēpumu un neizpaužamās ziņas, kas iegūtas slēgtajās tiesas sēdēs
- Ārpus tiesas jāizvairās no visa, kas varētu mazināt tiesas spriešanas autoritāti un tiesneša cieņu vai radīt šaubas par viņa objektivitāti un taisnīgumu
- Jānodrošina, ka nolēmums, kas noformējams atsevišķa procesuālā dokumenta veidā, tiek apstrādāts un ievietots Tiesu informatīvajā sistēmā
- Tiesnesis nevar piedalīties lietas izskatīšanā, ja viņš personiski tieši vai netieši ir ieinteresēts lietas iznākumā vai ja ir citi apstākļi, kas rada šaubas par viņa objektivitāti, kā arī likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” paredzētajos gadījumos. Šādos gadījumos tiesnesim sevi jāatstata

⁴⁷ Osipova S., Strupiņš A., Rieba A. Tiesu varas neatkarības un efektivitātes palielināšanas un nostiprināšanas rezerves. 2009, Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/resursi/petijumi/> <http://at.gov.lv/lv/par-augstako-tiesu/tiesnesi/#> [aplūkots 2017.gada 3.maijā].

- Pastāvīgi jāpapildina savas zināšanas visas tiesneša karjeras laikā. Lai veicinātu tiesneša nepārtrauktu profesionālo izaugsmi visas viņa karjeras laikā, Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija reizi piecos gados veic tiesneša profesionālās darbības kārtējo novērtēšanu, bet ārpuskārtas novērtēšanu – lemjot par tiesneša pārcelšanu vai aizstāšanu.”⁴⁸

Lai tiesnesis spētu pildīt tam uzliktos pienākumus, un attaisnotu tam ‘piešķirto’ lielo lomu civilprocesa realizēšanā, viņam jābūt un jārada iespaids, ka viņš ir augsta līmeņa profesionālis.

“Kad bija noslēgusies pirmā visu Latvijas tiesnešu profesionālās darbības novērtēšana, (veikta trīs gadu laikā), [...] Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija secināja, ka līdz ar profesionālās darbības izvērtēšanu vairojusies tiesnešu izpratne par viņu pienākumu pastāvīgi profesionāli pilnveidoties un attīstīties. Novērtēšanas sistēma pilnveidojusi arī tiesu priekšsēdētāju prasmes profesionāli izvērtēt savus tiesnešus, kvalitatīvāki un analītiskāki dokumenti tiek saņemti no Tiesu administrācijas, lielu ieguldījumu zemāku instanču tiesnešu nolēmumu analīzē ieguldījuši apgabaltiesu un Augstākās tiesas tiesneši. Novērtēšanas procesam pilnveidojoties, vienlaikus parādās problemātiskie aspekti, līdz ar to Tieslietu padome iesaistoties, aicina Tiesnešu kvalifikācijas kolēģiju apzināt un nepieciešamības gadījumā rosināt normatīvā regulējuma pilnveidošanu.⁴⁹ Var pievienoties Tieslietu padomes ieteikumam, ka ir jāpilnveido tiesnešu pilnveidošanās sistēma, attiecībā uz tiesnešu tālāk izglītošanu un kvalifikācijas vērtēšanu, tas kopumā uzlabos tiesnešu vispārējo profesionālo līmeni, kas savukārt, veicinās sabiedrības uzticību tiesnešiem.

Arī Eiropas Savienības Komisija savā 2016. gada apkopojumā par rezultātiem tiesiskuma jomā atzīst, ka: “Joprojām nepieciešams uzlabot tiesnešu apmācību. Apmācības veicināšana kā daļa no cilvēkresursu politikas ir svarīgs elements, lai nodrošinātu tiesu sistēmas kvalitāti. Tiesnešu apmācība, tostarp tiesnešu prasmju jomā, ir svarīga tiesas nolēmumu, kā arī iedzīvotājiem sniegto tiesu pakalpojumu kvalitātei.”⁵⁰

Tiesu pakalpojumu kvalitāte pamazām uzlabojas, tomēr ir pāris signālu, kas liecina, ka ir nepieciešams pārskatīt kvalitātes uzlabošanas rezerves. Piemēram, Apgabaltiesu apelācija instancē, laika periodā no 01.01.2017 līdz 16.05.2017, ir saņemtas 1840 prasības tiesvedības lietas, no tām 450 lietās, salīdzinot ar pirmās instances tiesas taisīto spriedumu, ir analogs

⁴⁸ Tiesneša pienākumi. Augstākā tiesa. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/par-augstako-tiesu/tiesnesi/#> [aplūkots 2017.gada 17.maijā]

⁴⁹ <http://at.gov.lv/lv/pazinojumi-presei/par-tieslietu-padomi/2016/aprilis/7656-tiesnesu-profesionalas-darbibas-izvertesana-rosina-tiesnesus-pilnveidoties/> [aplūkots 2017.gada 17.aprīlī].

⁵⁰ http://ec.europa.eu/justice/effective-justice/files/justice_scoreboard_2016_lv.pdf [aplūkots 2017.gada 17.aprīlī].

spriedums; 179 lietās taisīts pretējs spriedums; 181 lietā - jauns, daļēji grozīts spriedums; 7 lietās spriedums atcelts un lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesai.⁵¹ Šāda statistika liecina, ka nav vienota tiesu prakse, un ka tiek pielietoti dažādi likuma interpretācijas veidi.

Latvijas Universitātes zinātniskajā konferencē, M. Krūmiņa kungs, izpētot tiesas spriedumus dažādās instancēs, norādīja, ka praksē nav mazums gadījumu, kad augstākas instances tiesa, savos spriedumos, norāda, zemākas instances tiesas spriedumu nekonekvenci. Piemēram, tiesā neesot noskaidroti lietā nozīmīgi apstākļi; tiesai esot kļūdaina izpratne par likumu; tiesa nav ņēmusi vērā tiesu praksi, tiesību normu iztulkojumu. Var piekrist M. Krūmiņa secinājumam: “Ja lietā nav noskaidroti nozīmīgi apstākļi vai tie noskaidroti nepilnīgi, ka arī pieļauti Civilprocesa likuma pārkāpumi gan no formālās puses, gan spriedumu motīvu daļa balstīta uz formāliem tiesas konstatējumiem bez argumentācijas, tad tāds spriedums ir taisīts pretēji likumā noteiktai kārtībai.”⁵² Lai arī šādi “spriedumi ir izņēmumu gadījumos, ir būtiski atcerēties, ka gadījums var radīt sistēmu”⁵³

Iespējamais iemesls ‘nepareizajiem’ spriedumiem, ir kompetences trūkums. Ņemot vērā iepriekš minēto, var secināt, ka tiesu sistēmas darbībai nepieciešami uzlabojumi, kurus varētu sasniegt ar tiesnešu apmācību, stiprinot tiesnešu zināšanas noteiktos civilprocesuālos jautājumos, kā galvenos minot: procesa ievērošana; tiesību un principu izpratne; sprieduma rakstīšana.

Likumā “Par tiesu varu”, norādīts, ka tiesas priekšsēdētājs nosaka tiesnešu pienākumus, kas saistīti ar tiesas iestādes efektīvu funkcionēšanu (piemēram, sadarbība ar ārvalstu tiesām un citām institūcijām, prakses apkopošana, atzinumu sniegšana, piedalīšanās normatīvo aktu projektu izstrādē, atsauksmju sniegšana Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijai (33.pants trešā daļa 3 .punkts), kā arī uzrauga tiesas darbinieku darba kvalitāti (33.pants trešā daļa 4⁴ .punkts), veicina vienotu tiesu praksi tiesā, organizē aktuālo normatīvo aktu piemērošanas jautājumu apspriešanu un tiesu prakses analīzi (33.pants trešā daļa 4² .punkts). Likumdevēja pilnvarojums tiesas priekšsēdētājam, veikt šīs darbības, norāda, ka tiesas priekšsēdētājs var pozitīvi ietekmēt, tiesnešu profesionalitāti.

Tā kā, līdztekus šo pienākumu pildīšanai tiesas priekšsēdētājam ir jāpilda arī tiesneša pienākumi. Lai arī tiesnesim nav noteikts, cik procentu, no kopējo lietu skaita, tam ir jāskata, kādā apmērā jāpilda tiesneša pienākumi, un papildus, tiesas priekšsēdētājam ir vietnieks, kas ir

⁵¹ Tiesu informācijas sistēma. Apgabaltiesu apelācijas instances Pārskata periods: no 01.01.2017 līdz 17.05.2017 Pieejams: https://tis.ta.gov.lv/tisreal?Form=TIS_STAT_O [aplūkots 2017.gada 17.maijā].

⁵² Ārvalst investīcijas: kad tiesības mijiedarbojas: Latvijas Universitātes 74.konferences krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2016, 233. - 238.lpp.

⁵³ Turpat.

tiesīgs veikt visus priekšsēdētāja pienākumus, tomēr darba apjoms ir liels. Līdz ar to, autore prāt, tiesas priekšsēdētājs, ņemot vērā visus apstākļus, nevar pilnvērtīgi pildīt visus likumdevēja norādītos pienākumus.

Tiesas priekšsēdētājs, pildot savus amata pienākumus, nedrīkst iejaukties tiesas spriešanā. Likuma "Par tiesu varu" 11.pantā noteikts, ka nav pieļaujama nekāda tiesas spriešanas ierobežošana, iespaidošana, ietekmēšana, tieši vai netieši draudi, citāda prettiesiska iejaukšanās tiesas spriešanā, neatkarīgi no tā, kāda nolūkā un ar kādu ieganstu tas tiktu darīts. Tajā skaitā aizliegts pieprasīt no tiesnešiem atskaites vai paskaidrojumus par to, kā izskatīta un izspriesta konkrētā lieta.

Tiesnešu augstāka profesionalitāte samazinās tiesnešu pieļautās kļūdas, tādēļ, lai to veicinātu nepieciešams, uzdot tiesas priekšsēdētājiem aktīvāk pildīt likumā noteiktos pienākumus, nepārkāpjot kompetences robežas.

2.2. Tiesneša neatkarības robežas lietas izskatīšanā.

Tiesneši ir neatkarīgi un vienīgi likumam padoti.⁵⁴ Tā kā tiesneši ir apveltīti ar tiesībām pieņemt galīgos lēmumus par brīvību, tiesībām, pienākumiem un pilsoņu īpašumu⁵⁵, tiesnešu un tiesas neatkarība ir viens no demokrātiskas un tiesiskas valsts pamatprincipiem. Tiesas un tiesnešu neatkarība nav pašmērķis, bet gan līdzeklis demokrātijas un tiesiskuma nodrošināšanai un stiprināšanai, kā arī obligāts priekšnoteikums tiesību uz taisnīgu tiesu īstenošanai.⁵⁶

Tiesas un tiesnešu neatkarība sevī ietver arī tiesneša objektivitāti un personisko neieinteresētību lietas iznākumā. "Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir norādījusi, ka tiesas (tiesneša) objektivitātes jeb personiskās neieinteresētības prasībai ir divi aspekti – objektīvais un subjektīvais. Pirmkārt, tiesai (tiesnesim) jābūt neieinteresētai no objektīva skatpunkta, tas ir, tai jānodrošina pietiekami daudz garantiju, lai izslēgtu jebkuras pamatotas šaubas par tās objektivitāti. Pārbaudot objektīvo neieinteresētību, tiesnesim jānoskaidro, vai, neraugoties uz viņa personisko attieksmi, nepastāv noteikti apstākļi, kas rada bažas par viņa objektivitāti, vai nepastāv juridiska rakstura šķēršļi, jo var būt gadījumi, kad tiesneša subjektīvā attieksme ir neitrāla, bet attiecīgo lietu viņš nevar skatīt likumā noteikto ierobežojumu dēļ.⁵⁷ Otrkārt, tiesai

⁵⁴ Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 1. jūlijs, nr.43. 83.pants

⁵⁵ ANO Tiesu varas neatkarības pamatprincipi, preambula. Latvijas Vēstnesis, 1995. 28. septembris, Nr. 148 (431) Sk.arī: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. Latvijas Vēstnesis, 2013. 57.lpp

⁵⁶ Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. Latvijas Vēstnesis, 2013. 57.lpp

⁵⁷ ECT spriedums lietā Thorgeir Thorgeirson v. Iceland. 13778/88, 25.06.1992., 48.–51. punkts; ECT spriedums lietā Fey v. Austria. 14396/88, 24.02.1993., 30. punkts; ECT spriedums lietā Langborger v. Sweden. 11179/84, 22.06.1989., 32.–35. punkts. Sk.arī: LR Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. Latvijas Vēstnesis, 2013. 62.lpp

jābūt subjektīvi brīvai no personiskiem aizspriedumiem vai personiskās ieinteresētības lietas iznākumā. Turklāt arī šķietamībai var būt zināma nozīme. Tas ir tāpēc, ka uz spēles ir likta sabiedrības un procesa dalībnieku uzticība, kas demokrātiskā sabiedrībā jābauda tiesai.^{58,59}

Attiecīgi, arī lietas izskatīšanā, tiesnesim jābūt neatkarīgam un objektīvam. Būt neatkarīgām - tās ir tiesneša tiesības un arī pienākums, tādēļ neatkarībai ir jābūt, noteiktām likumā, robežām.

Viena no likumā noteiktajām tiesneša neatkarības robežām ir, ka tiesnesis nav tiesīgs piedalīties lietas izskatīšanā, ja pastāv Civilprocesa 18. un 19.panta norādītie apstākļi, tādi kā, tiesnesis jau ir piedalījies lietas izskatīšanā vai piedalījies kā lietas dalībnieks, liecinieks, eksperts, tulks, kāda citā instancē, vai arī tiesnesim ir noteikta radniecība ar kādu no lietas dalībniekiem. Šos minētos apstākļus ir samēra viegli konstatēt, sarežģītāk novērtēt vai tiesnesis personīgi tieši vai netieši ieinteresēts lietas iznākumā vai ir citi apstākļi, kas rada pamatotas šaubas par viņa objektivitāti. Ja tiesnesis nav sevi atstatījis, jebkurš lietas dalībnieks uz minētajiem pamatiem var pieteikt noraidījumu tiesnesim vai vairākiem tiesnešiem vienlaikus, norādot katra tiesneša atstatīšanas iemeslus (CPL 19.panta ceturtā daļa).

Ir dažādi apstākļi, kas var radīt šaubas par tiesneša objektivitāti, bet ne katrs noraidījums, ko izteikuši lietas dalībnieki, ir pamatots. Nepamatots noraidījums var kalpot negodprātīgam lietas dalībniekam, lai novilcinātu lietas izskatīšanas procesu. Tādēļ noraidījumā minēto apstākļu vērtēšanai, jāpievērš rūpīga uzmanība.

Lietas dalībnieka motivētu un ar likumā norādītiem apstākļiem pamatotu noraidījumu izskata Civilprocesa 21.panta kārtībā:

1) Tiesa uzklausa citu lietas dalībnieku viedokli un noklausās tiesnesi, kuram noraidījums pieteikts.

2) Tiesas sēdē pieteikto noraidījumu tiesa izlemj apspriežu istabā.

3) Lietā, kuru tiesnesis izskata vienpersoniski, pieteikto noraidījumu izlemj pats tiesnesis.

4) Lietā, kuru izskata koleģiāli, ja noraidījums pieteikts vienam tiesnesim, to izlemj pārējais tiesas sastāvs, ja noraidījums pieteikts vairākiem tiesnešiem, to ar balsu vairākumu izlemj tā pati tiesa pilnā sastāvā.

Lēmums tiesnešu noraidīšanas jautājumā nav pārsūdzams ar blakus sūdzību, līdz ar to, tiesneša noraidījuma kartībai, jābūt tādai, kas radītu pārliecību par taisnīgu noraidījuma procesu.

⁵⁸ ECT spriedums lietā Pabla Ky v. Finland. 47221/99, 22.06.2004., 27. punkts. Sk.arī: LR Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. Latvijas Vēstnesis, 2013. 62.lpp

⁵⁹ Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. Latvijas Vēstnesis, 2013. 62.lpp.

Satversmes tiesā tika iesniegta sūdzība⁶⁰, kurā bija norādītas šaubas par šādu tiesneša noraidīšanas kārtību, vai precīzāk, tika apšaubīta Civilprocesa likuma 21.panta trešās daļas atbilstība Satversmes 92.pantam, kas nosaka tiesības uz taisnīgu tiesu.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs (2004.gadā) Andris Guļāns apgalvoja, ka: “fakti, kas var radīt pamatotas šaubas par tiesneša objektivitāti, ir objektīvi konstatējami, tādēļ tiesnesis, „kuram likums devis tiesības un uzlicis pienākumu izšķirt civiltiesiskus, bieži vien ļoti sarežģītus strīdus”, spēj attiecībā uz sevi adekvāti piemērot Civilprocesa likuma 19. panta pirmās daļas 4. punktu. Neviens, izņemot pašu tiesnesi, nevarot labāk zināt, vai noraidījums ir pamatots. Viņa amata statuss un kvalifikācijas prasības ļaujot sevišķi uzticēties spējai pareizi izlemt sev pieteiktos noraidījumus.”⁶¹ Saeima norādīja līdzīgu viedokli, ka: ” „tiesneša amats, tā ieņemšanai nepieciešamā kvalifikācija un garantētā neatkarība nodrošina to, ka tiesnesis var objektīvi izvērtēt, vai patiešām pastāv kādi apstākļi, kas rada vai var radīt šaubas par viņa objektivitāti”⁶² Var piekrist, ka tiesnešu kvalifikācijas prasības ir augstas, un tiesneši ir izglītoti profesionāļi, bet no šī vispārīgā vērtējuma nav izsecināms, ka tiesnesis ir pietiekami objektīvs izlemt sev noraidījumu.

“Noraidījuma institūts pastāv arī citās valstīs. [...]noraidījuma izlemšanas procedūra mēdz būt atšķirīga. Piemēram, Francijā, Kanādā un Vācijā likums neļauj pašam tiesnesim lemt par viņam pieteiktajiem noraidījumiem. Parasti tos izskata tiesas augstāka amatpersona vai augstāka tiesas instance, kuras lēmumi nav pārsūdzami. Citāds risinājums izraudzīts, piemēram, Bulgārijā, Igaunijā, Somijā un Zviedrijā: gadījumā, kad tiesnesis lietu izskata vienpersoniski, noraidījumu izlemšana ir viņa ziņā. Zviedrijā lēmumu par noraidījuma nepieņemšanu ir iespējams pārsūdzēt.”⁶³ Tiesneša noraidīšanas jautājuma regulējums dažādās valstīs ir atšķirīgs.

Latvijā lietas dalībniekiem ir tiesības iesniegt apelācijas sūdzību (CPL 232.pants), un šādā veidā tiek nodrošināts mehānisms, kā realizēt tiesības uz taisnīgu tiesu, un, ņemot vērā šo, kā vienu no argumentiem, Satversmes tiesa atzina Civilprocesa likuma 21. panta trešo daļu par atbilstošu Satversmes 92. pantam.

Šīs normas atbilstība Satversmei, neliedz vērtēt tās kvalitāti. Šajā ziņā, vērā ņemamu viedokli ir izteikusi D. Ose, viņa atzīst, ka: “Civilprocesa likumā nav konsekventas nostājas attiecībā uz noraidījumu izlemšanu. Apstrīdētā norma liek tiesnesim pašam izlemt jautājumu

⁶⁰ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2005.gada 15.februāra spriedums lietā Nr. 2004-19-01 Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2004-19-01_Spriedums.pdf [aplūkots 2017.gada 17.maijā]

⁶¹ Turpat 4.punkts.

⁶² Turpat 4.1.punkts.

⁶³ Turpat 7.2.punkts.

par viņam pieteikto noraidījumu, taču 21. panta ceturtais daļas 1. punktā norādīts, ka lietā, kuru izskata koleģiāli, noraidījumu, kas pieteikts vienam tiesnesim, izlemj pārējais tiesas sastāvs.”⁶⁴

Par tiesneša spēju būt objektīvam izteicās Latvijas Universitātes Pedagoģijas un psiholoģijas fakultātes profesore PhD S. Sebre, asociētais profesors Dr. psych. V. Reņģe un asociētais profesors PhD Ivars Austers, kopīgi norādot, ka: “pētījumu rezultāti apliecina cilvēku noslieci pārvērtēt to, cik lielā mērā pašiem piemīt kulturāli pozitīvi novērtētas īpašības. Tiesneša profesionālās lomas gadījumā sociāli vēlamāk ir spēt precīzi novērtēt savu ieinteresētību kādas lietas iznākumā un konstatēt apstākļus, kas rada šaubas par objektivitāti. [...] tiesnešiem piemīt tendence iespējamo ieinteresētības pakāpi pilnībā nenovērtēt. Šī tendence nav apzināti mērķtiecīga, [...] noraidījuma pieteikšanas gadījumā šī tendence pastiprinās”⁶⁵ Var uzskatīt, ka šāds viedoklis savā ziņā oponentu viedoklim, ka tiesnešu profesionālās sagatavotība izslēdz objektivitātes trūkuma iespējas.

Satversmes tiesa nenoliedz, ka: “ir iespējama arī citāda noraidījumu izlemšanas kārtība, taču saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.2 panta pirmo daļu tās uzdevums [...] esot bijis izvērtēt apstrīdētās normas atbilstību Satversmē noteiktajām pamattiesībām, nevis aizstāt likumdevēja rīcības brīvību ar savu viedokli par racionālāko risinājumu. [...] dažos gadījumos apstrīdētā norma ir neefektīvs noraidījuma institūta realizācijas mehānisms, jo tiesnešiem var piemist tendence – lai arī ne apzināta un mērķtiecīga – iespējamo ieinteresētības pakāpi pilnībā nenovērtēt. [...] Kā arī ka procesuālo defektu labošanai apelācijas instances tiesā ir mazāk izglītojoša un audziņoša nozīme attiecībā uz tiesu sistēmu un sabiedrību kopumā.”⁶⁶,⁶⁷

Papildus iepriekš minētajam Satversmes tiesa uzsvēra: “Pat pieņemot, ka no apstrīdētās normas atšķirīgs noraidījuma izlemšanas regulējums veicinātu tiesas objektivitātes principa ievērošanu, ir jāatzīst, ka ieguvums nedrīkst nonākt nesamērīgā pretrunā ar procesuālās ekonomijas interesēm”⁶⁸

D. Ose uzskata, ka: “likumdevēja izraudzītais noraidījuma institūta regulējuma modelis nav gluži savienojams ar viedokli par neiespējamību noraidījuma izlemšanu uzticēt citam tiesnesim.”⁶⁹ Tātad, lai arī normā noteiktā noraidījuma izlemšanas kārtība nepieciešama procesuālajai ekonomijai, ir iespējams samērīgi grozīt likumdevēja piedāvāto kārtību. Ņemot vērā iepriekšminēto, autore piedāvā pārskatīt tiesneša tiesības, vienpersoniski izlemt noraidījumu, bez iespējas pārsūdzēt šo lēmumu un 21.panta trešo daļu papildināt un izteikt šādā

⁶⁴ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2005.gada 15.februāra spriedums lietā Nr. 2004-19-01

⁶⁵ Turpat

⁶⁶ Galligan, D. J. Due Process and Fair Procedures: A Study of Administrative Procedures, Clarendon Press, 1997, p. 415) Sk.arī: Turpat.

⁶⁷ Turpat.

⁶⁸ Turpat.

⁶⁹ Turpat.

redakcijā: **“(3) Lietā, kuru tiesnesis izskata vienpersoniski, pieteikto noraidījumu izlemj pats tiesnesis.**

1) ja noraidījuma pieteikums nepieņemts, iesniedzējs var apstrīdēt lēmumu tiesas priekšsēdētājam.

2) ja noraidījuma pieteikumu nepieņēmis tiesas priekšsēdētājs, iesniedzējs var lēmumu apstrīdēt vienu līmeni augstākas tiesas priekšsēdētājam.”

Tiesneša neatkarības robežas paplašina tiesības, kas nosaka, ja apspriedes laikā tiesa atzīst par nepieciešamu noskaidrot jaunus apstākļus, kuriem ir nozīme lietā, vai papildus pārbaudīt esošos vai jaunus pierādījumus, tā atsāk lietas izskatīšanu pēc būtības (CPL 188.panta pirmā daļa). Tāda gadījumā tiesa, atgriežoties no apspriedes, uzdodot lietas dalībniekiem jautājumus, “objektīvās patiesības noskaidrošanas nolūkos tiesa ar netiešu iejaukšanos pierādīšanas procesa norisē ir tiesīga sekmēt strīda kvalitatīvu izvērtēšanu, maksimāli cenšoties sasniegt taisnīgumu ar formālajā procesā nostiprinātajām metodēm, t.i., tiesībām norādīt uz nepieciešamību iesniegt jaunus vai papildus pierādījumus lietā, vai arī sniegt to pilnīgāku argumentāciju, lai radītu atbilstošo priekšstatu un pārliecību.”⁷⁰

K. Torgāna kungs norāda, ka: “Civillietās sacīkstes princips, kas ļoti plaši atzīts pasaulē, neizslēdz tiesas aktīvu iejaukšanos faktu un apstākļu noskaidrošanā likumā noteiktos ietvaros. Bet tiesa nevar izvēlēties vienu vai otru pusi par tādu, kurai jāsniedz vairāk palīdzības tās prasījumu vai iebildumu pamatotības pierādīšanā un argumentēšanā.”⁷¹

Kā atzīts tiesību doktrīnā; “jautājumā par patiesības noskaidrošanu tiesa nekādā ziņā nav vienaldzīga skatītāja, kas pasīvi uztver to, ko puses ceļ tai priekšā, un turklāt tādā apgaismojumā, kādu piešķir apstākļiem viena vai otra puse. Gluži otrādi, lai gan pierādījumus iesniedz vai uz tiem atsaucas katra no pusēm, tiesai tomēr jāraugās uz tiem kritiski, jānoskaidro to objektīvā vērtība un jācenšas noskaidrot patiesos, faktiskos apstākļus, kam gala rezultātā jānovēd pie patiesības. Tādējādi visos gadījumos, kad tiesa atrod, ka dažiem apstākļiem, kurus tā atzīst par svarīgiem lietas noskaidrošanai, vēl trūkst pierādījumu, tiesas pienākums ir aizrādīt uz to attiecīgai pusei, noteicot tai termiņu šo pierādījumu iesniegšanai”⁷²

Likumdevējs tiesai ir devis zināmu kompetenci norādīt uz pierādījumu trūkumu, jau tad, kad puses tikai sniedz pierādījumus, piemēram, tiesa var atzīst, ka par kādu no faktiem, uz kuriem pamatoti puses prasījumi vai iebildumi, nav iesniegti pierādījumi, tā paziņo par to pusēm un, ja nepieciešams, nosaka termiņu pierādījumu iesniegšanai (CPL 93.panta ceturtā daļa). Tomēr tiesu prakse norāda, ka tiesa neizrāda iniciatīvu, kad no lietas materiāliem izriet

⁷⁰ Ose D. Pierādījumi un pierādīšana civilprocesā: Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2013. 29.lpp.

⁷¹ Torgāns K. Uzticīgs ideāliem. Jurista Vārds, 2008. 18.marts, nr.11 (516), 12.lpp.

⁷² Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata, Rīga, 1933. Autora izdevums, 232.lpp.

vajadzība pieprasīt papildus pierādījumus. Šajā kontekstā, var apskatīt Augstākās tiesas Civillietu departamentā nonākušo lietu⁷³, kurā prasība celta par aizdevuma pamatparāda, aizdevuma lietojuma procentu, līgumsoda piedziņu. Pirmās instances tiesa noraidījusi prasību, jo konstatējusi, ka lietā nav pierādījumu, kas apliecinātu aizdevuma līguma esību. Prasītāja bija iesniegusi vienu aizdevuma līgumu, bet parādsaistības bija izrietējušas no cita līguma. Pārsūdzot spriedumu apelācijas kārtībā, prasības pieteikumam pievienots īstais aizdevuma līgums, neskatoties uz to, ka Civillietu tiesas kolēģija šos pierādījumus pieņēmusi, tomēr pievienojusies pirmās instances tiesas secinājumiem, ka prasība noraidāma, jo prasības pieteikumam nav pievienots īstais aizdevuma līgums. Tādējādi tiesa prasītāja celto prasību par parāda piedziņu pēc būtības vispār nav izskatījusi. Augstākās tiesas pamatoti norādīja, ka tiesa spriedumu taisījusi, pārkāpjot Civilprocesa likumu, kas uzliek tiesai pienākumu sprieduma motīvu daļā norādīt pierādījumus, uz kuriem pamatoti tiesas secinājumi un argumentus, ar kuriem noraidīti tie vai citi pierādījumi. Šajā lietā, pirmās instances tiesai vajadzēja norādīt uz pierādījumu trūku, vai arī vajadzēja, atsākt skatīt lietu pēc būtības, ja pamanīja šo kļūdu tikai tad, kad taisījusi nolēmumu.

Ņemot vērā tiesībzinātnieku viedokli un tiesu praksi, var apgalvot, ka tiesnešiem piešķirta liela loma taisnīguma atjaunošanā un ja, tiesnesis nav izdarījis savu darbu, to nevar attaisnot ar pušu sacīkstes principa ievērošanu, jo “rodoties kolīzijai starp tiesību principiem, tie jāizvērtē, ņemot vērā konkrēto situāciju un apstākļus”⁷⁴.

Iepriekš tika apskatīti piemēri, kuros likumdevējs paplašinājis tiesneša neatkarības robežas, kuros nepieciešams tiesneša neatkarību ierobežot, tādēļ nepieciešams apskatīt, kādos gadījumos, tiesneša neatkarības robežas lietas izskatīšanā tiek pārkāptas.

Kā viena no tiesneša neatkarības robežu pārkāpšanām notiek, ja tiek veiktas *ex partes* sarunas. Tiesnešu ētikas komisija savā skaidrojumā definēja, ka *ex partes* sarunas ir “kāda lietas dalībnieka vai kādas citas personas, kas to dara lietas dalībnieka labā, saruna ar tiesnesi par viņa tiesvedībā esošu lietu ārpus tiesas procesa bez otra dalībnieka klātbūtnes”⁷⁵

Bangaloras principu⁷⁶ 3.1. punktā noteikts, ka tiesneša uzvedībai neatkarīga novērotāja vērtējumā jābūt nevainojamai. Saskaņā ar 2.2. punktu tiesnesim jānodrošina, ka viņa uzvedība gan tiesā, gan ārpus tās saglabā un veicina sabiedrības uzticēšanos juristiem un tiesas prāvas dalībnieku ticību tiesneša un tiesu varas taisnīgumam. Šajā jautājumā, pārskatot Tiesnešu ētikas

⁷³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014.gada 11.jūnijs Spriedums lietā SKC-103/2014. Pieejams: www.at.gov.lv, [aplūkots 2017.gada 8.maijā].

⁷⁴ Iljanova D. Tiesību normu un principu kolīzija, Likums un Tiesības, 2000. 2. sēj., Nr. 8 (12), 251. lpp.

⁷⁵ Tiesnešu ētikas komisijas 2012. gada 20. janvāra Skaidrojums: “Par *ex parte* sarunām un tiesnešu, advokātu un prokuroru savstarpējo saskarsmi” Pieejams https://www.tiesas.lv/Media/Default/.../Skaidrojums_19.doc

⁷⁶ Bangaloras tiesnešu ētikas principi. Hāgā, 2002.gada. Pieejami: <https://www.tiesas.lv/normativie-akti-3> [aplūkots 2017.gada 8.aprīlī].

komisijas atzinumus un lēmumus 2008. - 2017. gadam, varētu secināt, ka *ex partis* sarunas nav apdraudējums tiesneša profesionālajai neatkarībai.

Šo sarunu konstatēšana ir praktiski neiespējama, tādēļ nav iespējams patiesi atspoguļot šo problēmu. Gan Latvijas tiesnešu ētikas kodeksā, gan ANO Ekonomisko un sociālo lietu padomes Tiesnešu uzvedības Bangaloras principos ir nostiprināts, ka tiesnesim jāpilda, tiesu varas uzliktos pienākumus objektīvi un taisnīgi.

Tiesnesis nevar piedalīties lietas izskatīšanā, ja viņš personiski tieši vai netieši ir ieinteresēts lietas iznākumā vai ja ir citi apstākļi, kas rada šaubas par viņa objektivitāti, kā arī likumā “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”⁷⁷ paredzētajos gadījumos. Šādos gadījumos tiesnesim sevi jāatstata. Ja tiesnesis nav sevi atstājis, personas, kas piedalās lietā, var pieteikt noraidījumu tiesnesim. Tiesneša atstāšanas un noraidīšanas pamatu, atstāšanās un noraidījuma izskatīšanas kārtību nosaka Civilprocesa likuma 18.-22.pants, 160.pants. Galvenais jautājums, uz kuru jāatbild, lai konstatētu tiesneša personisko ieinteresētību, - vai lietas iznākums varētu reāli ietekmēt tiesneša intereses un vai neatkarīga novērotāja vērtējumā, varētu rasties iespaids, ka lietas iznākums varētu ietekmēt tiesneša intereses?

Tiesneša noraidīšana var kļūt par ‘instrumentu’ profesionālās neatkarības ietekmēšanai un šajā jautājuma spilgts piemērs ir: “Latvijas Televīzijas 1 (programmas 19.02.2017). raidījumā De Facto tika pārraidīta informācija, ka tiesnesis Aigars Strupišs esot pieņēmis lēmumu lietā par labu savam bijušajam klientam, kuram pirms pieciem gadiem, 2011. gadā, esot sniedzis juridisko atzinumu.”⁷⁸

Ja raidījumā atspoguļotie fakti par ‘tuvo’ pazīšanos, būtu bijuši patiesi, tad tiesnesim A. Strupišam, sākot izskatīt lietu, būtu bijis sevi, jāatstata no tās izskatīšanas. Tiesnešu ētikas komisijas ieskatā, kura pilnīgi bija iepazinusies ar apstākļiem, nesaskatīja tiesneša ētikas normu pārkāpumu, jo pirms pieciem gadiem, nebūdams tiesneša amatā, sniedzis neatkarīga eksperta atzinumu ar izskatāmo lietu nesaistītos tiesību jautājumos un šādas lietišķas attiecības nevar kļūt par pamatu tiesneša noraidīšanai, kā arī saprātīgam vērotājam nevajadzētu rasties šaubām par tiesneša objektivitāti.⁷⁹

Šajā jautājumā kā neveiksmīgs piemērs: Tiesnešu ētikas komisija 2017. gada 7.aprīlī izskatījusi Augstākās tiesas priekšsēdētāja pieprasījumu sniegt atzinumu par Augstākās tiesas

⁷⁷ Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=61913> [aplūkots 2017.gada 10.aprīlī].

⁷⁸ Augstākās tiesas tiesneša apsvērumi un jautājumi Ētikas komisijai: Jurista Vārds, 2017.gada 7.marts, Nr. 10 (964), 4.lpp.

⁷⁹ Augstākās tiesas apsvērumi un jautājumi ētikas komisijai. Jurista Vārds, 2017. 7.marts, Nr.10 (964), 4, 36, 37.lpp.

tiesneša I. Bistera rīcības ētiskumu saistībā ar TV3 raidījumā „Nekā personīga” izskanējušo informāciju, ka tiesnesis ir piedalījies tādu lietu izskatīšanā, kas ir saistītas ar advokātu M. Miķelsonu, ar kuru tiesnesim ir personiski draudzīgas attiecības.

Tiesnešu ētikas komisijas dalībnieku vairākums secināja, ka tiesneša rīcībā nav iespējams konstatēt tiesnešu ētikas normu pārkāpumu. Komisijas rīcībā esošā informācija un pierādījumi neļāva izdarīt skaidrus secinājumus par to, kādas tieši bija attiecības starp advokātu un tiesnesi, proti, vai tās bija personiskas draudzības attiecības, vai arī tiesnesis un advokāts bija tikai paziņas, kas vienu reizi ir tikušies privātā pasākumā astoņus gadus atpakaļ un dažas reizes runājuši pa telefonu. Tiesnešu ētikas komisijai normatīvajos aktos nav arī neesot piešķirtas tādas pilnvaras, kas ļautu iegūt papildu pierādījumus par šīm attiecībām. Ņemot vērā minēto, komisija arī nevarot konstatēt, ka attiecības starp tiesnesi un advokātu bija tādas, lai radītu šaubas par tiesneša objektivitāti, izskatot lietas, kuras bija saistītas ar advokātu.⁸⁰

Šajā piemērā nevarētu piekrist Tiesnešu ētikas komisijas lēmumam, ka nav saskatāms ētikas normu pārkāpums. Iepazīstoties ar lietas materiāliem,⁸¹ Lieta ir daudz pretrunu, kas saprātīgam vērotājam no malas, šajā situācijā, rada šaubām par tiesneša objektivitāti. Var piekrist, Tiesnešu ētikas komisijas locekļu Dzintras Amerikas, Anitas Kovaļevskas un Agneses Skulmes atsevišķajās domās paustajam, ka tiesa nebija izvērtējusi pieejamos lietas materiālus.

Tiesnesis ar advokātu bija vairākkārt sazvanījušies, pēc tiesneša teiktā, it kā par juridiskiem jautājumiem, protams “[..]publiska domu apmaiņa par juridiskiem jautājumiem starp tiesnešiem un advokātiem tiešām nerada ētikas normu pārkāpumu. Savukārt, ja tā notiek privātu telefonsarunu veidā, tad ir nepieciešams sīkāk izvērtēt konkrētos apstākļus, jo zināmos gadījumos šādas telefonsarunas var radīt iespaidu, ka ir notikušas ex parte sarunas, kas nav pieļaujamas.”⁸²

Šādā gadījumā “nevēršanās pret šādu rīcību, ļauj tiesnesim izvairīties no jebkādas atbildības, un [..]var sekmēt līdzīgu rīcību citos gadījumos, un tas parāda sabiedrībai tiesu varas bezspēcību šādās situācijās, kas arī mazina tiesu varas autoritāti.”⁸³

⁸⁰ Tiesnešu ētikas komisija informē, ka motivēts komisijas atzinums tiks sastādīts divu nedēļu laikā. Ņemot vērā, ka komisija lēmumu nepieņēma vienbalsīgi, atzinumam tiks pievienotas komisijas dalībnieku atsevišķās domas. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/pazinojumi-presei/par-notikumiem/2017/aprilis/8173-etikas-komisija-atzista-tiesnesa-bistera-riciba-nav-iespejams-konstatet-tiesnesu-etikas-normu-parkapumu/> [aplūkots 2017.gada 17.aprīlī].

⁸¹ Tiesnešu ētikas komisijas atzinums. 2017.gada 7.aprīlis. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes> [aplūkots 2017.gada 10.maijā].

⁸² Tiesnešu ētikas komisijas atzinums. Atsevišķas domas, 2017.gada 7.aprīlis. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes> [aplūkots 2017.gada 10.maijā].

⁸³ Turpat.

3. SACĪKSTES PRINCIPA MIJIEDARBĪBA AR TIESNEŠA TIESĪBĀM CIVILPROCESĀ

3.1. Mijiedarbības rezultāts - taisnīgs spriedums

Realizējot sacīkstes principu mijiedarbībā ar tiesneša tiesībām civilprocesā, galamērķis ir taisnīgs spriedums. No Civilprocesa likuma 189.panta izriet, ka spriedums ir Latvijas Republikas vārdā un uzdevumā, dota atbilde uz lūgumu izšķirt strīdu, novērst aizskārumu un neskaidrību tiesiskajās attiecībās. Ņemot vērā ne tikai minēto pantu, bet arī citas normas, kas attiecas uz tiesas spriedumu, var konstatēt šādas “galvenās pamatpazīmes:

- 1) Tas ir tiesu varas jeb jurisdikcijas akts, kuru tiesa sastāda savā, bet pasludina valsts vārdā;
- 2) Tas ir tiesības normu piemērošanas akts, ar kuru tiesa izspriež civillietu pēc būtības;
- 3) Tas ir tiesas nolēmumu veidā sastādīts juridisks (procesuāls) dokuments ar likuma pielīdzinātu spēku pēc tā stāšanās spēkā.”⁸⁴
- 4) Tas ir nolēmums, kurš ir galīgs, pilnīgs, kategorisks un bez nosacījumiem.

Galvenās pamatprasības tiesas spriedumam ir, lai tas būtu likumīgs un pamatots. Saskaņā ar Civilprocesa 190.pantu, spriedums ir pamatots, ja lietas faktiskie apstākļi ir nodibināti ar pierādījumiem šajā lietā. “Lielāka atbildība un plašāki pienākumi tiesai ir tad, ja konkrētais jautājums jāizšķir pēc tiesas ieskata. Tiesas ieskata formulēšana neatbrīvo no tā pamatošanas.”⁸⁵ Savukārt spriedums ir likumīgs, ja to taisot, tiesa ir vadījusies no attiecīgajam materiālo un procesuālo tiesību normām, pareizi tas iztulkojot. Kā piemēru var nosaukt, vispārīgos noteikumus, kas minēti Civilprocesa likuma 5.pantā. Kā piemēru, no materiālo tiesību normām, var nosaukt, Civillikuma 2.-24.pantu, kas norāda kādas normas piemērojamas, izšķirot strīdu. Protams, lai spriedums būtu likumīgs, jāņem vērā tiesību principi, judikatūra un citi tiesību palīgavoti, neaizmirstot likumos vai līgumos noteiktos gadījumos, piemērot arī starptautiskās tiesību normas un citu valstu likumus (likums “Par tiesu varu 18.pants).

Atzīmējot vēl vienu būtisku prasību, spriedumam jābūt taisnīgam. Taisnīgs spriedums izriet no tiesībām uz taisnīgu tiesu, kas ir būtiskas cilvēktiesības, tās nostiprinātas Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas⁸⁶ 10.pantā, Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības

⁸⁴ Civilprocesa likuma komentāri, I daļa. Otrais papildinātais izdevums, autoru kolektīvs prof.K.Torgāna zinātniskā redakcija, Rīga, Tiesu namu aģentūra.2016, 494.lpp.

⁸⁵ Turpat 499.lpp.

⁸⁶ ANO deklarācija, pieņemta 1948.gada 10.decembrī. Latvijā spēkā no 1992.gada 24.marta.

konvencijas⁸⁷ 6.pantā, Eiropas Savienības Pamattiesību hartas⁸⁸47.pantā, kā arī Satversmes 92.pantā.

Pirmās un otrās instances tiesu sprieduma saturs un forma, ka arī taisīšanas kārtība tiek detalizēti reglamentēta Civilprocesa likuma 191. un 193.pantā un tam ir svarīga procesuāla nozīme. Sprieduma sastāv no ievaddaļas, aprakstošās daļas, motīvu daļas un rezultatīvās daļas, kādas sprieduma struktūrdāļas trūkums ir pamats tā atcelšanai (CPL 427.panta pirmās daļas 5.punkts).

Sacīkstes principa mijiedarbības ar tiesneša tiesībām rezultāti ir novērtējami tieši sprieduma motīvu daļā, kas ir svarīgākā un nozīmīgākā sprieduma struktūra. Sprieduma motīvu daļā tiesa norāda lietā konstatētos faktus, pierādījumus, uz kuriem pamatoti tiesas secinājumi un argumentus, ar kuriem noraidīti tie vai citi pierādījumi. Šajā daļā norāda normatīvos aktus, pēc kuriem tiesa vadījies, un konstatēto lietu juridisko novērtējumu, ka arī tiesas secinājumus par prasības pamatotību vai nepamatotību (CPL193.panta piektā daļa). “Tiesas secinājumi par lietā nozīmīgiem apstākļiem var izrietēt tikai no lieta iesniegtiem un atbilstoši izvērtētiem pierādījumiem. Patvaļīgi secinājumi nav pieļaujami.”⁸⁹

Motīvu daļa “sastāv no trīs pamatelementiem, kuri savstarpēji nesaraunami saistīti:

- 1) faktiskie apstākļi, kurus nodibinājusi tiesa lietā;
- 2) pierādījumu analīze, ar kuriem tiesa pamato lietā nodibinātos apstākļus, kā arī tie apsvērumi, kuru dēļ tiesa noraidījusi tos vai citus lietas dalībnieku iesniegtos pierādījumus;
- 3) konstatēto faktisko lietas apstākļu juridiskā kvalifikācija, t.i., strīda tiesisko attiecību rakstura noteikšana un tām piemērojamo tiesību normu pamatošana.”⁹⁰

Latvijas tiesu praksē nav retums, ka apelācijas un kasācijas instances tiesu spriedumos ir norāde uz to, ka zemākas instances tiesa ir pārkāpusi savas pilnvaras, vai arī neizpildījusi savu pienākumu un negatīvais rezultāts atspoguļojas motīvu daļas saturā. Šajā ziņā ‘spilgts’ piemērs ir Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2015. gada 30.oktobra spriedums.⁹¹ lietā Nr. SKC-229/2015. SIA „Latrude” bija cēlusi prasību pret SIA „Nikbords” ar trešajām personām SIA „Cargo Logistic” un apdrošināšanas AS „Balva” par zaudējumu atlīdzības

⁸⁷ Eiropas Padomes konvencija, parakstīta 1950.gada 4.novembrī, Roma. Latvijā ratificēta ar 1997.gada 4.jūnija likumu. Spēkā no 1997.gada 27.jūnija. Latvijas Vēstnesis, 1997.gada 13.jūnijs, Nr.143.

⁸⁸ Eiropas Savienības Pamattiesību harta, Pieejams http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2010.083.01.0389.01.LAV [aplūkots 2017.gada 10.aprīlī].

⁸⁹ Ose D. Pierādījumu neiesniegšanas atšķirīgās sekas tiesu praksē, Jurista Vārds 2017.gada 31.janvaris, Nr.5(959), 16.lpp.

⁹⁰ Civilprocesa likuma komentāri, I daļa. Otrais papildinātais izdevums, autoru kolektīvs prof.K.Torgāna zinātniskā redakcija, Rīga, Tiesu namu aģentūra.2016, 525.lpp.

⁹¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2015.gada 30.oktobra Spriedums lietā SKC-229/2015. Pieejams: www.at.gov.lv, [aplūkots 2017.gada 19.maijā].

piezīmi, zaudējumi bija radušies bojātas kravas dēļ. Pirmās instances tiesa noraidīja prasību, sprieduma motivācijas daļā paskaidrojot iemeslus, apelācijas instance prasību arī noraidīja un saskaņā ar CPL 432.panta piekto daļu, pievienojās pirmās instances spriedumā ietvertai motivācijai, kā arī pamatojumu papildināja ar papildus argumentiem. Augstākā tiesa, izvērtējot kasācijas sūdzībā minētos argumentus un zemāko instanču spriedumus, konstatēja un norādīja, ka:

- Abas tiesu instances, nepiekrītot prasītāja viedoklim, pašas nodibinājušas apstākļu izklāstu;
- Pirmās instances tiesa uzskatījusi, un apelācijas instancē tam pilnīgi pievienojās, ka pušu strīda izšķiršanai ir piemērojama “CMR Konvencija”⁹², nevis “Autopārvadājumu likums”⁹³ un “Civillikums”⁹⁴, ar kuriem pamatota prasība - tiesas šādu secinājumu izdarījušas bez pietiekamiem motīviem, nenoskaidrojot apstākļus lietā;
- Nepareizi piemērotas CMR Konvencijas normas;
- Nekonsekventi lietoti jēdzieni, vienkopus lietoti jēdzieniski dažādas frāzes;
- Nepareizi izteikti vairāki atzinumi, nepareizi secinājumi;
- Apelācijas instance nav izvērtējusi sūdzībā ietvertos argumentus;
- Nav pienācīgi noskaidroti fakti;
- Pārkāpusi sacīkstes principu, jo tika atzīts fakts, par kuru atbildētājs neiesniedza pierādījumus;
- Spriedumā manāms, būtisku pierādījumu analīzes trūkums.

Vērā ņemams ir izklāstīto argumentu kopums, kas norādīja uz zemāko tiesu instanču nekompetenci. Spriedumu trūkumi gan materiālo tiesību normu piemērošanā, gan procesuālie pārkāpumi, (pierādījumu novērtēšanā), gan spriedumā izdarīto secinājumu kļūdaina pamatošana - vērtējami kā tādi, kas varēja novest pie lietas nepareizas izspriešanas.

Šāds, zemāko instanču tiesu, kļūdu daudzums vienā spriedumā, ir negatīvs rādītājs tiesnešu profesionalitātei. Tādēļ tiesnešu tālāk izglītošana tiesību zinātnē, ir aktuāls jautājums, kura risināšanā jāiesaista paši tiesneši, kas visefektīvāk spēs pilnveidot tiesnešu apmācības sistēmu.

⁹² Konvencija par kravu starptautisko autopārvadājumu līgumu (CMR), Ženēva, pieņemts 1956.gada 19.maijs, Latvijā spēkā no 1994.gada 14.aprīlis. Pieejama: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/673> [aplūkots 2017.gada 19.maijā].

⁹³ Autopārvadājumu likums. Latvijas Vēstnesis, 138 (421), 1995.gada 12.septembris. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=36720> [aplūkots 2017.gada 19.maijā].

⁹⁴ Civillikums, Valdības Vēstnesis, 41, 1937.gada 20.februāris Pieejams: <https://likumi.lv> [aplūkots 2017.gada 19.maijā].

3.2. Sacīkstes principa pārkāpuma sekas

Sacīkstes principa mijiedarbībai ar tiesneša tiesībām civilprocesā ir jāasniedz taisnīgs strīda noregulējums ar likumīgu un pamatotu spriedumu. Lai sasniegtu rezultātu tiesnesim jāievēro sacīkstes princips. Tiesai neievērojot savas tiesības un pārkāpjot pušu tiesības, rodas tiesības uz nolēmuma pārsūdzību. Pārsūdzēt var pirmās instances spriedumu apelācijas instancē, apelācijas instances spriedumu kasācijas instancē, ka arī tiesas lēmumu var pārsūdzēt ar blakus sūdzību.

Par pirmās instances spriedumu, lietas dalībnieki var iesniegt apelācijas sūdzību. Šāda iespēja iesniegt sūdzību par pirmās instances spriedumu, lūdzot tiesu, skatīt lietu pēc būtības, sniedz personai iespēju atjaunot taisnīgumu, ja to nav izdevies izdarīt pirmās instances tiesā.

Sniegt sūdzību apelācijas instances tiesā ir salīdzinoši pieejami, tādēļ civiltiesiska strīda dalībnieki plaši arī izlieto šīs tiesības. No vienas puses, tas ir pozitīvi vērtējams, jo personām ir iespēja aizsargāt savas tiesības. No otras puses, zināms, ka šādu tiesas pieejamību daudzi izmanto negodprātīgi. Piemēram, lai novilcinātu tiesas nolēmuma spēka stāšanos. Sabiedrībā valdošais viedoklis, ka apelācijas sūdzība ir loģisks turpinājums tiesvedībai, lai panāktu sev izdevīgāku spriedumu, ir jāmaina. Tādēļ nepieciešams radīt tādu apelācijas sūdzības iesniegšanas kārtību, kas ļautu noraidīt acīmredzami nepamatotus prasības pieteikumus.

Iesniedzot apelācijas sūdzību, ir pieļaujams, ka iesniedzējs precizē prasījumu, izlabo acīmredzamās kļūdas un tiesas pienākums ir izskatīt lietu apelācijas sūdzības robežās. Ja tiesa izskata jautājumus, kas ir ārpus apelācijas sūdzības robežām, tas ir uzskatāms par sacīkstes principa rupju pārkāpumu, kas noved pie lietas prettiesiska atrisinājuma. Nav arī pieļaujams, ka tiesa sāk izskatīt tos prasījumus, kas nebija izskatīti pirmās instances tiesā.

Tā kā puses īsteno savas procesuālās tiesības sacīkstes formā, tad, “[..] pušu strīdīgās attiecības tiesai jāizvērtē pēc tiem datiem, kurus puses iesniegušas, un vienīgi šie dati ir nepieciešamais procesuālais pierādījumu materiāls, kuru tā pārbauda un novērtē”⁹⁵ “Strīda risināšanā tiesa nedrīkst iziet ārpus pušu prasījumu rāmjiem”⁹⁶

⁹⁵ Bukovskis V. Civīlprocesa mācības grāmata, Rīga, 1933. Autora izdevums, 235.lpp.

⁹⁶ Terjuhana J. Patiesības veidi un regulējuma daudzējādība. Jurista Vārds, 2015.gada 4.augusts, Nr.

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā autore izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes:

1. Valda uzskats, ka civilprocesuālajā regulējumā ir konstatējamas pretrunas starp patiesības noskaidrošanas pienākumu un pušu sacīkstes principa nepārkāpšanu, tomēr pretrunu nav, ja izprot, ka patiesības noskaidrošana ir viens no procesa pamatmērķiem, kuru var sasniegt realizējot sacīkstes principu.
2. Ja likums kādai no pusēm uzliek pienākumu, tad sacīkstes princips otrai pusei rada tiesības, un šāda kārtība nodrošina efektīvu procesa darbību taisnīga strīda izšķiršanai.
3. Lai veicinātu pareizu izpratni par pušu tiesībām un pienākumiem, likumdevējam vajadzētu precīzāk norādīt, ka piedalīties lietas izskatīšanā, dot tiesai mutvārdu un rakstveida paskaidrojumus un iesniegt pierādījumus ir gan tiesība - gan pienākums. Tādēļ 74.panta otrā daļa būtu papildināma ar 12.punktu šādā redakcijā: **“12) šā panta otrajā daļā 2., 4., 7.punktā minētās tiesības ir arī pušu pienākumi.”**
4. Iespēja tiesnesim nepieņemt noraidījumu situācijā, kad ir pamatoti apšaubīt tiesneša objektivitāti, rada būtiskus šķēršļus sacīkstes principa realizēšanai, jo zinātnē pierādīts un praksē nostiprināts, ka tiesnešiem ir tendence nenovērtēt savu objektivitāti. Neobjektīvs tiesnesis sekas - netaisnīgs spriedums. Autore piedāvā pārskatīt tiesneša tiesības, vienpersoniski izlemt noraidījumu, bez iespējas pārsūdzēt šo lēmumu un 21.panta trešo daļu papildināt un izteikt šādā redakcijā: **“(3) Lietā, kuru tiesnesis izskata vienpersoniski, pieteikto noraidījumu izlemj pats tiesnesis.**
1) ja noraidījuma pieteikums nav pieņemts, iesniedzējs var apstrīdēt lēmumu tiesas priekšsēdētājam.
2) ja noraidījuma pieteikumu nav pieņēmis tiesas priekšsēdētājs, iesniedzējs var lēmumu apstrīdēt vienu līmeni augstākas tiesas priekšsēdētājam.”
5. Gadījumos, kur pusēm vai citiem lietas dalībniekiem nav iespējams iesniegt pierādījumus tiesā, pēc viņu motivēta lūguma tos izprasa tiesa (CPL 112.pants). Šāda tiesas kompetence, pierādījumu iegūšanā, nav uzskatāma par pušu sacīkstes principa pārkāpumu, un šī norma norāda, ka tiesai svarīgi iesaistīties patiesības noskaidrošanā, lai spriedums būtu taisnīgs un likumīgs, tam jābūt pamatotam uz apstākļiem, kas nodibināti ar pierādījumiem lietā.
6. Prasības pieteikumā izvērtējot apstākļus, ar kuriem prasītājs pamato savu prasījumu, un pierādījumus, kuri tos apstiprina - ja no tiem skaidri redzams, ka prasības priekšmets vai pamats cits, uz kura prasība pamatota – tiesnesim būtu jāpārlicinās par prasītāja patieso interesi. Tiesneša iesaistīšanās procesa sākumstadijā, nevarētu tik uzskatīta par

disozivitātes, kā arī sacīkstes principa pārkāpumu tieši pretēji - tiktu veicināta pareiza izpratne par šo principu darbību, ka arī samazinātos pārsūdzēto lietu daudzums, tādā veidā tiktu veicināts procesuālās ekonomijas princips.

7. Civilprocesa efektivizēšanas rezerves atrodamas, lietas izskatīšanas sākuma posmā. Tiesai ar savām darbībām jāveicina kvalitatīvāks puses iesniegtais pieteikums, samazinot prasības pieteikuma kļūdas, attiecīgi samazinātos nepieciešamību vēlāk, šo kļūdu dēļ, pārsūdzēt spriedumu. Veicinot kvalitatīvāku civilprocesu, autore iesaka Civilprocesa likuma 147.pantu papildināt ar (1¹) daļu, kas noteiktu, ka: **“Lai nodrošinātu prasības pieteikumā norādīto apstākļu skaidrību, tiesnesis ir tiesīgs pieprasīt no prasības iesniedzēja rakstveida paskaidrojumus, par prasības pieteikumā norādītajiem apstākļiem. Paskaidrojumi iesniedzami tiesneša noteiktajā termiņā.”** (Mērķis-uzlabot prasības pieteikuma kvalitāti, pirms prasības pieteikuma un tam pievienoto dokumentu nosūtīšanas atbildētājam).
8. Ātrs tiesas process ir viens no civilprocesa mērķiem, saprotams, ka, tiecoties uz to, procesā iesaistītie cer pēc iespējas ekonomiskāk un ar minimālākiem laika un finanšu resursiem panākt strīda izskatīšanu. Būtiski ņemt vērā, ka sacīkstes princips tajā realizējams mijiedarbībā ar dispozivitātes un likumības principiem tā, lai taisnīgi atrisinātu strīdu. Nevar pieļaut tādus gadījumus, kad tiesnesis pieņem prettiesisku lēmumu, pamatojot ar procesuālās ekonomijas ievērošanu.
9. Lai veicinātu procesuālās ekonomijas principa realizēšanu sacīkstes principa ietvaros pierādījumu sniegšanā ar liecinieku liecībām, Civilprocesa likumā nepieciešami grozījumi. Efektivizējot pierādījumu iesniegšanas institūtu, nepieciešamas papildināt Civilprocesa likumu ar: **“105.¹pants. Liecinieku rakstiskas liecības**
 - (1) Tiesa var lūgt lieciniekiem, sniegt rakstisku liecību, par tiem zināmiem apstākļiem, tiesas noteikta termiņā, ja lietderības apsvērumu, vai citu objektīvu šķēršļu dēļ tie nevar ierasties tiesā.
 - (2) Šā panta pirmajā daļā minētajā gadījumā, liecinieks jābrīdina par pienākumiem, tiesībām un atbildību, par atteikšanos sniegt liecību vai par nepatiesas liecības sniegšanu. Liecinieks ar parakstu apliecina informācijas saņemšanu.
 - (3) Ja tiesa vai kāds lietas dalībnieks izsaka nepieciešamību par liecinieka mutiskas liecības sniegšanu, tad liecinieku var izsaukt tiesā, mutiskas liecības sniegšanai”

IZMANTOTO AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

Literatūra

1. Bukovskis V. Civīlprocesa mācības grāmata, Rīga, 1933. Autora izdevums
2. Civīlprocesa likuma komentāri, I daļa. Otrais papildinātais izdevums, autoru kolektīvs prof.K.Torgāna zinātniskā redakcija, Rīga, Tiesu namu aģentūra.2016.
3. Iļjanova D. Tiesību normu un principu kolīzija, Likums un Tiesības, 2000. 2. sēj., Nr. 8 (12),
4. Kalniņš V. Romiešu civiltiesību pamati. Rīga: Zvaigzne, 1977.
5. Līcis, A.Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2003.
6. Makucevičs, V. Civīlprocesa principu ietekme uz tiesvedības gaitu pirmās instances tiesā: Maģistra darbs. Latvijas Universitāte: Rīga, 2011.
7. Paļčikovska M. Tiesneša objektivitāte un neitralitāte – sacīkstes principa realizācija: angloamerikāņu un kontinentālā iztiesāšanas modeļa salīdzinājums. Jurista Vārds Nr.48(2007),
8. Satversmes tiesas 2001.gada 3. aprīļa spriedums lietā Nr.2000-07-0409. Latvijas Republikas Satversmes komentāri, Latvijas Vēstnesis 2011,
9. Terjuhana J. Patiesības veidi un regulējuma daudzējādība. Jurista Vārds, 2015.gada 4.augusts, Nr. 30(882)
10. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. Latvijas Vēstnesis, 2013.
11. Stein, P. Roman law in European history. Cambridge University press, 1999.
12. Jolowicz J.A Adversarial and Inquisitorial Models of Civil Procedure. International and Comparative Law Quarterly, Cambridge University Press 2003, Vol. 52, No. 2.
13. Shapiro, M. Courts. A Comparative and Political Analysis. Chicago: University of Chicago, 1981
14. Sk.arī: Bārdiņš, G. Dialoga loma tiesas spriešanā. Tiesu namu aģentūra, 2016.
15. Werlauff E. Denmark. International Encyclopaedia of Laws. Kluwer Law International.2007,
16. Гражданский процесс. Учебник, Коллектив авторов, Под ред. М. К. Треушникова д.ю.н., проф., засл. деятеля науки РФ. 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Городец, 2007. с. 66-87.
17. Сериков Ю.А. Презумпции в гражданском судопроизводстве.Москва: Wolters Kluwer. 2006. с. 75.-76.

Normatīvie akti

18. ANO deklarācija, pieņemta 1948.gada 10.decembrī. Latvijā spēkā no 1992.gada 24.marta.
19. ANO Tiesu varas neatkarības pamatprincipi, preambula. Latvijas Vēstnesis, 1995. 28. septembris, Nr. 148 (431) Sk.arī: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. Latvijas Vēstnesis, 2013.
20. Eiropas Savienības Pamattiesību harta, Pieejams http://eur-leh.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2010.083.01.0389.01.LAV [aplūkots 2017.gada 10.aprīlī].
21. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 861/2007, 2007. gada 11. jūlijs. Eiropas procedūru maza apmēra prasībām. 9.pants Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32007R0861> [aplūkots 2017.gada 15.maijā].
22. Eiropas Padomes konvencija, parakstīta 1950.gada 4.novembrī, Roma. Latvijā ratificēta ar 1997.gada 4.jūnija likumu. Spēkā no 1997.gada 27.jūnija. Latvijas Vēstnesis, 1997.gada 13.jūnijs, Nr.143.
23. Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 1. jūlijs, nr.43. 83.pants
24. Autopārvadājumu likums. Latvijas Vēstnesis, 138 (421), 1995.gada 12.septembris. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=36720> [aplūkots 2017.gada 19.maijā].
25. Likums par tiesu varu: LR likums. Latvijas Vēstnesis. 2008. 18. aprīlis, Nr. 61 (3845) 14.pants, Latvijas tiesnešu ētikas kodekss Pieejams: <https://www.tiesas.lv/normativie-akti-3> [aplūkots 2017.gada 9.maijā].
26. Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis. 1993. 1. jūlijs, Nr.43.
27. Civillikums, Valdības Vēstnesis, 41, 1937.gada 20.februāris Pieejams: <https://likumi.lv> [aplūkots 2017.gada 19.maijā].
28. Civilprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 3. novembris, Nr. 326/3305.
29. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2007. gada 10. oktobra spriedums Lietā SKC – 690 Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/civiltiesibas/> [aplūkots 10.05.2017.].
30. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta prakses apkopojums, Pieejams:<http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/civiltiesibas/> [aplūkots 2017.gada 8.maijā].
31. Saeimas 23.04.2015 Grozījumi Civilprocesa likumā Nr: 129/Lp12 Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/webLPTexts?SearchView&Query =>

[\(*_pa_ties%C4%ABbas+pau%C5%A1anas*\)AND\(%5bBillLastConsidDate%5d%3E=01.01.2012\)AND\(%5bBillDate_1%5d%3C=26.05.2015\)&SearchMax=0&SearchOrder=4](#) [aplūkots 17.04.2017.].

32. Konvencija par kravu starptautisko autopārvadājumu līgumu (CMR), Ženēva, pieņemts 1956.gada 19.maijs, Latvijā spēkā no 1994.gada 14.aprīlis. Pieejama: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/673> [aplūkots 2017.gada 19.maijā].
33. ECT spriedums lietā Thorgeir Thorgeirson v. Iceland. 13778/88, 25.06.1992., 48.–51. punkts;
34. ECT spriedums lietā Fey v. Austria. 14396/88, 24.02.1993., 30. punkts; ECT spriedums lietā Langborger v. Sweden. 11179/84, 22.06.1989., 32.–35. punkts. Sk.arī:

Juridiskās prakses materiāli

35. Augstākās tiesas apsvērumi un jautājumi ētikas komisijai. Jurista Vārds, 2017. 7.marts, Nr.10 (964), 4, 36, 37.lpp.
36. Ārvalst investīcijas: kad tiesības mijiedarbojas: Latvijas Universitātes 74.konferences krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2016, 233. - 238.lpp.
37. Gobzems, A. Advokātu process - viens no veidiem kā paātrināt civilprocesu. Pieejams: <http://jauns.lv/raksts/zinas/127599-aldis-gobzems-advokatu-process-viens-no-veidiem-ka-paatrinat-civilprocesu> [aplūkots 2017.gada 15.maijā]
38. Satversmes tiesas 2016.gada 28. septembra, spriedums lietā Nr.2016-01-01 9.punkts Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2004. gada 15. decembra Spriedums Lietā SKC-710.
39. ECT spriedums lietā Fey v. Austria. 14396/88, 24.02.1993., 30. punkts; ECT spriedums lietā Langborger v. Sweden. 11179/84, 22.06.1989., 32.–35. punkts. Sk.arī: LR Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. Latvijas Vēstnesis, 2013.
40. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2015. gada 27. janvāra lēmuma lietā SKK – 23/2015 (Krimināllieta Nr. 113700779711)
41. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014.gada 11.jūnijs Spriedums lietā SKC-103/2014. Pieejams: www.at.gov.lv, [aplūkots 2017.gada 8.maijā].
42. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2015.gada 30.oktobra Spriedums lietā SKC-229/2015. Pieejams: www.at.gov.lv, [aplūkots 2017.gada 19.maijā].
43. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 29. janvāra Spriedums Lietā SKC-1026/2016. Pieejams: www.at.gov.lv, [aplūkots 03.05.2017.].

44. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 1997. gada 12. februāra Spriedums Lietā SKC-36. Sk. arī Civilprocesa likuma komentāri, I daļa, autoru kolektīvs prof.
45. Latvijas Republikas Disciplinārtiesas 2015. gada 8. janvāra lēmums Lieta Nr. DT-1/2015 Disciplinārtiesas 2015. gada 8. janvāra lēmums Lieta Nr. DT-1/2015 15. punkts
46. Pušu pienākumu pildīšanas termiņi ir norādīti dažādos Civilprocesa pantos. Turpmāk tulka apmaksa civilprocesā uz nodokļu maksātāju rēķina būs tikai īpaši aizsargājamajām personām. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/aktualitates/tm-informacija-presei/turp-mak-tulka-apmaksa-civilprocesa-uz-nodoklu-maksataju-rekina-bus-tikai-ipasi-aizsargajamajam-perso>
47. Latvijas tiesu portāls. Civilprocess. Pieejams: www.tiesas.lv/process [aplūkots 12.04.2017]
48. Bangaloras tiesnešu ētikas principi. Hāgā, 2002. gada. Pieejami: <https://www.tiesas.lv/normativie-akti-3> [aplūkots 2017. gada 8. aprīlī].
49. 15.12.1992. likums "Par tiesu varu", Ziņotājs, 1, 14.01.1993., pieejams: www.likumi.lv, aplūkots 2017. gada 4. martā
50. Ose D. Pierādījumi un pierādīšana civilprocesā: Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2013.
51. Ose D. Pierādījumu neiesniegšanas atšķirīgās sekas tiesu praksē, Jurista Vārds 2017. gada 31. janvaris, Nr. 5(959), 16. lpp.
52. Ose, D. Pierādīšanas institūta principi civilprocesā. Pieejams: https://dukonference.lv/files/proceedings_of_conf/53konf/tiesibas/Ose.pdf [aplūkots 2017. gada 15. maijā].
53. Osipova S., Strupišs A., Rieba A. Tiesu varas neatkarības un efektivitātes palielināšanas un nostiprināšanas rezerves. 2009, Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/resursi/petijumi> <http://at.gov.lv/lv/par-augstako-tiesu/tiesnesi/#> [aplūkots 2017. gada 3. maijā].
54. K. Torgāna zinātniskā redakcija, Rīga, Tiesu namu aģentūra. 2011, 292, 293. lpp.
55. Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=61913> [aplūkots 2017. gada 10. aprīlī].
56. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas tiesas 2010. gada 5. novembra Lēmums (apvienotajā) lietās Nr. C04485910, C04474210 (C-4742/28 2010. g.). Sk. arī: Makucevičs, V. Civilprocesa principu ietekme uz tiesvedības gaitu pirmās instances tiesā: Maģistra darbs. Latvijas Universitāte: Rīga, 2011. 24. lpp.
57. Satversmes tiesas 2013. gada 14. decembra, spriedums lietā Nr. 2013-08-01. 11. punkts

58. Satversmes tiesas 2012. gada 1. novembra, spriedums lietā Nr.2012-06-01
13.3.1.punkts
59. Tiesneša pienakumi. Augstākā tiesa. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/par-augstako-tiesu/tiesnesi/#> [aplūkots 2017.gada 17.maijā]
60. Tiesu informācijas sistēma. Apgabaltiesu apelācijas instances Pārskata periods: no 01.01.2017 līdz 17.05.2017 Pieejams: https://tis.ta.gov.lv/tisreal?Form=TIS_STAT_O [aplūkots 2017.gada 17.maijā].
61. Tiesnešu ētikas komisijas 2012. gada 20. janvāra Skaidrojums: “Par *ex parte* sarunām un tiesnešu, advokātu un prokuroru savstarpējo saskarsmi” Pieejams https://www.tiesas.lv/Media/Default/.../Skaidrojums_19.doc
62. Tiesnešu ētikas komisija informē, ka motivēts komisijas atzinums tiks sastādīts divu nedēļu laikā. Ņemot vērā, ka komisija lēmumu nepieņēma vienbalsīgi, atzinumam tiks pievienotas komisijas dalībnieku atsevišķās domas. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/pazinojumi-presei/par-notikumiem/2017/aprilis/8173-etikas-komisija-atzist-ka-tiesnesa-bistera-riciba-nav-iespejams-konstatet-tiesnesu-etikas-normu-parkapumu/> [aplūkots 2017.gada 17.aprīlī].
63. Tiesnešu ētikas komisijas atzinums. 2017.gada 7.aprīlis. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes> [aplūkots 2017.gada 10.maijā].
64. Tabulā noformēts autores apkopojums par dažām Eiropas valstīm. Informācija iegūta no Igaunijas un Vācijas Civilprocesiem un Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla/ civillietās un komerclietās. Pierādījumu iegūšana. Pieejams: https://e-justice.europa.eu/content_taking_of_evidence-76-it-en.do?member=1 [aplūkots 2017.gada 15.maijā].
65. Recommendation No. R(84) on the principles of civil procedure designed to improve the functioning of justice. Pieejams: <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstrServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=603496&SecMode=1&DocId=682030&Usage=2> [aplūkots 12.05.2017.].

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Bakalaura darbs „*Sacīkstes principa mijiedarbība ar tiesneša tiesībām civilprocesā*”
izstrādāts LU Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie
informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: _____ Kristīne Garane

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: docente Daina Ose _____

Recenzents: _____

Darbs iesniegts Civiltiesisko zinātņu katedrā

Metodiķe: Madara Ose _____

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē
_____ prot. Nr. _____, vērtējums _____

Komisijas sekretārs/e: _____